

308.343

MFA

MULATTATÓ.

SZEP LITERATURAI

GYÜJTEMÉNY.

SZÜREKZETI

HARSÁNYI PÁL.

IV. KÖTET.

SKÓCZIÁNAK FIJÉR LILIONA.

PESTEN 1832.

KIADJA ÉS NYOMTATJA LANDERER.

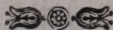

*Amikavizsai b. r. korr-
hoz köntárál 3. b.*
M U L Á T T A T Ó.

**SZÉP LITERATÚRAI
GYÜJTEMÉNY.**

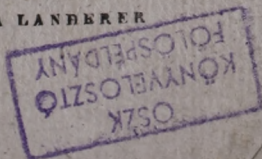
**SZERKEZTETI
HARSÁNYI PÁL.**

**IV. KÖTET.
SKÓCZIÁNAK FEJÉR LILIOMA.**

**MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA**

**PESTEN,
KIADJA ÉS NYOMTATJA LAMBERGER
1832.**

308.573

Édes alatt hasznos!

Skóczyának feje Lilioma.

Históriai romános Novella

Kind után.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

veket vere, éppen oly hamar kötelet köte rá,
 's most ezen lebegett, szélről hajtatott ten-
 geri fecskeként, le az ásító örvénybe. Jó sze-
 rencséje, mint azt a' megelégedő nevezé,
 most egyszer oly helyre vitte, hol a' parti
 madaraknak egész serege tanyáza. Pihente-
 len tölté meg, úgy tojásokkal mint gyenge
 költéssel a' hozott kosarakat; csak néhány
 pillanatig szünteté meg magát, — mert ugy
 rémlett neki, mintha a' hullámzajon keresz-
 tül evezőcsapás, és valami hajósnak füttyölése,
 sőt, mintha emberszó' töredezett hangjai
 hangzanának fel alólról, ezen kietlenségben,
 mellynek szirtes partjain gyakran évekig nem
 köt ki idegen hajó, különös történet!

Még egy ideig halgatódzott. Minden, a'
 habok' egy forma csapdosásait, és talán egy
 felreppenő tengeri madár' kiáltását kivéve,
 csendel maradt. Nem tudá, füle ámitá e'
 vagy szellemhang, talán valami barátjaé, ki
 hirtelen veszélyes kereseténél sirját találván,
 intve szólott hozzá; valami alatta elhajózó
 csigahalász' kiáltása volt e, vagy szomorun
 zengő énekök el vonuló hattyuknak?

Szerfeletti utána tusakodás nélkül, ujo-
 lag elkezdé munkáját, míg a' kosarakba több
 nem fért, fordult és fel kúszott ismét a' szik-
 lapadon, 's elkezdé, eleven képzeti tehetség-
 gel és jó zengésű hangal adományozott honfiai'

módja szerint, magában dúdolván, a' csak lassan vékonyodó ködben vissza felé térni.

Éppen keresztül töré egy bágyadt fény-sugár a' göngyölödött gőzfellegeket, 's ő egy szirtszegletnél fordult, midőn ujlag emberi hangot, sótt, majd egyes jajszavakat és segítség után kiáltást hive hallani. Minden felé tekingetett és — vissza tántorgott; mert a' ködgomolyon keresztül valami alak mutatta magát — tengeri asszonyka volt e az, mint a' szigetlakók' hiedelme szerint néha a' sziklákon ülve, kezökben tükörrel, hosszan lebegő hajokat verőfényeztetik, vagy mint egy hálót magok körül fonják, egy második arcz volt e, melly hasonló hiedelem után, rokonok' halálát, idegen barátok' érkezését, hajótörést vagy más eseteket jósolva hirdet?

A' csudálatos tünet közelebb inogván és Fíllánhoz sietvén; asszonyi lényt ismere meg, mellynek idegen, és bár aljasodott, még is pompás öltözete, mellynek különös, még maga a' kétség által sem egészen eltörölt szépsége, meg mereszté bámulásában. Nyúlánk, gyengéd, a' mellett méltóságos növés, a' legvonszóbb, meghatóbb arczalkotás, a' gömbölyű, domborodott karok' hófejérsége, a' hosszú, éjfeketeségű haj, most szét bomolva, és ázottan, a' hatalmas, vad meresztésű szemek — azután a' selyem, aranynyal szőtt,

ámbár itt ott szakadozott ruha, a' durva, tarkán koczkázott plaid *), a' lábok, még csak egyik fedve, másik csupaszon és vérzön — Mind ez egy szerencsétlent tekintetett vele, ki hirtelen kívánja segélyét. De ki lehetett az? hogyan és honnan vetetett ide? Soha életében még csak távolról hasonló mit sem látott ő, egyedül kora ifjúságában egyszer képét az egész Skócziában és minden szomszéd szigeten még ma is forrón szeretett, még ma is dalokkal és könynyekkel dicsőített Mária Királynénak.

Már, majd nem csudát gondolva, kezdetben volt, a' neki királyinak tetsző isméretlennek lábaihoz borulni, midőn az maga leomolván előtte, neki, ki csak érsül értett, egészen érthetetlen nyelven, de annál többet jelentő mozdulatokkal, rimánylá könyörületét. Ő felemelte, a' meggyőződés, hogy a' hajótört, a' minek azt nézé, a' legelőbbkelő rendekhez tartozik, egyszer'smind benne tiszteletet és szives szánást gerjesztett; fogadta neki, jóllehet általa sem értetve, a' legszentebbül, hogy őt egész világon keresztül, a' tengeren, és a' tengernek minden szigetein tul kísérni, és neki az égés' ***) napjáig szolgálni fog!

*) Skócziái köpenyeg.

**) Szólásmód, melly által ott a' legerősebb húség ígértetik.

Oly környületek után, csak jelek által kellett egymás iránt magokat ki nyilatkoztatniok; a' szánásra méltó eltökélé magát, kezeit kulcsolva és jámborul tekintve az égre, őtet követni. De elébbi erőltetés már elfogyaszván erejit; lehetlen volt neki, az utat, majd sikamlós agyagon, majd éles, el morzsolt kövecsen folytatnia. Elájulva rogyott le. Ha a' madarász szabad ég alatt nem akarta meghalni hagyni, a' kunyhóhoz kellett vinnie. Egyszeriben hozzá látott, a' megtöltött kosarakat egy páfránnal benőtt szirtdarab alá dugván, körül karolá a' halálig bágyadtat, és erős vállaira tévé fel.

2.

„Halga, halga, édes porontyaim!
Ne sirjatok nagyon; majd jön apátok
Megrakodva szikla' zsákmányival.“

Akármilly erős és segednyújtó volt is Fillán, 's ha tollkönnyűnek tetszett is neki elébb a' gyèngéd Lady, még is csak messze nyúlt az ösveny kunyhójaig, és majd dombra kellet mászni, majd lejtősegre csuszni, majd kő görgényeken hágni, majd ingoványon gázolni. Azért kénytelennek látá magát, a' még csak gyeugén lélekzőt földre eresztetni; sőt, midőn az is végre annyira magához tért.

hogy vállaira támaszkodva magától lépegethetett, oly lassan haladtak, mint testi nehézségek' elviseléséhez, szigorú levegőhöz és szélvészhez nem szokott lénytől, sebesített lábokkal, gyaníthatni.

Már régen elmúlt az idő, mi tájban Fíllán rendesen haza tért a' madarásatról, és a' virgoncz, jöllehet csaknem mezetlen gyermekek kérdezgeték elébb egyenként, azutána csoportosan, hol marad még is atyjok? Ert-ha, az anyjok: ki férjének vakmerészségét igen is ismervén, maga is kezdett remegni, dalolá a' kicsinyek' meg nyugtatására, az ezen szak előtti Kilda-pa-na-sz' kezdetét. De, midőn a' gyermekek' kérésére tovább folytatta, midőn ezen kérdések után hol késik a' hű? elűzetett e a' madársereg, eltágult e a' nyilhúr, vagy igen sikos volt e a' szirthajlás? ezen helyre jött:

„Ama sziklatetőt akarom meghágni,
A' szikláról akarok nézni atyám után.

Le nézek én a' szikla' homlokáról
Szerte nézek messze a' vadonba,
De nem látok senkit a' vadonban járni. —
Jaj nekem! mi az ott? ki fekszik ott lenn
A' szikla' lábánál hullámcsapkodásban? —
Ah, ő az! jaj nekem! ott az én kedvesem!
Le hullott ő a' szörnyű magasról.
Kelj fel! ébredj fel! csak egyetlen szócskát

Szólj nekem, kedvesem! — Hogy? tehát nem hallod?
 Nem szánod az elhagyott hölgyet,
 Nem az árvák' szivrepesztő jaját?"

akkor a' félvad, de tüzes sziget' leányát elébb oly mély szomorúság fogta el, hogy zokogásra fakadt, azután pedig oly eleven képzelet, hogy, Fillánt szerencsétlenül járva, magát az elhagyatott hölgynek vélvén, kétségbeesőként ugrott fel, és a' legkissebb gyermek-től karján a' fekete hajfonadékon, többiek-től ruháján fogatván meg, a' félszegesen járó menetelen kunyhó' elébe sietett.

„Apám! apám!“ ujongatá a' legnagyobb előre ugráló fiu, és tapsolt; Ertha fénylő szemmel emelé Fillánnak a' csecsemőt elébe, 's hozzá rohana, ha a' sáppadt, szívet egyszeriben meg nyerő idegenben oldala mellett, nem valami felsőbb lényt vélt volna látni, melly a' szerfelett vakmerőt halálveszélyből szabadítván ki, most már övéihez vezérli vissza. Még mikor Fillán, hogyan történt minden, röviden meg magyarázá is, alig hihette azt, 's nem mert elébb, a' gyermekek által bámult ismeretlenhez közeledni, míg annak halavány arcza és vérző lábai meg nem győzőék, hogy szapora segelemre van szükség.

Mind a' két házasok a' kunyhóba vezették most a' váratlan vendéget. Ertha meg

gyutá a' lapátnemű vas lámpát a' tűzhelyen, és azután száraz mohból 's tengeri fűből párolgó tüzet gerjesztett, a' nemes Ladynak lábvizet készíteni, és igyekezett, az alatt hogy férje ismét vissza sietett, a' sziklahasadékokból kiragadt zsákmányt előhozni, minden-
nel, a' mi jó akaratjától ki telt, de csak zabkenyérben, és silány whiskiben állott, megujítani.

3.

„Fejér kal'pot, piros galandost,
Kis lábodra bőrczipőt szóröst,
Vállat, fejért, 's mint te csicsóst!
Adok én' neked édes!

Hajtsd oda juhunk' hol eszik
Hol sok sárga virág diszlik
Hol a' csillám patak folyik,
Én kedves édesem!“

Sz. Kilda szigetét, mellynek kietlen partjára megfoghatatlan módon jutott az idegen, 's a' Hebridáknak legkisebbike és nyugotibbja, méltán nevezhetné az ember Sziklavár szigetnek, az egy husz tengeri mértföld kerületű tenger körül mosta, három ezer lábnyi magasra csucsorodó kőhalmozatból áll, hat angol mértföldet foglalván hosszában, és négyet szélében. A' hatalmas sziklafalak egy kis csergeteg keresztül folyta

völgyet kerítnek, mellyben mintegy husz háznép telepedett le, a' többi világtól egészen külön válva, de erősek és vidorok, elevenen érzők és jó szívűk, a' mellett félszigoru szigetüket a' föld' minden paradicsománál többre tartók. Nem oly részrehajlólag ítéltetett minden nem odavaló születés; mennyivel kevésbé tehetette azt az uj, minden külső után, nagy születésű, puhán nevelt, eddig gazdagsággal és pompával körül fogott és szerencsétől elétől fogva nagyon kedvelt jóvénny? Mindazáltal igyekezett mély, szívhasgató bánatját, hálaérzésből emberbaráti védjei iránt, nemes indulatja' erejével elrejteni.

Sebes lábai Ertha' gondos ápolgatása által nem sokára meg gyógyultak és egészségre, a' jóllehet szűk, de tápláló eledel mellett, annyira helyre jött, hogy ő, kinek arczait elétől fogva gyengéd pirosság borítá, egy nemes márvány szoborképhez hasonlíta, finom, bársonyból és selyem anyagból álló köntöse, melly egy félig földalatti, nedveségnek ki tétetett, nem gyéren füstös, a' gazdához tartozókon kívül még egy tehén is lakta kunyhóhoz legkevésbé sem illett, nem sokára Ertha' durva tartán *) öltözetének, az egészen haszonvehetetlenné lett lábbeli, nyers, szijakkal kötözött tengeri kutyaőr

*) Galul: breakan.

botosnak kénytetett helyt adni. Mindazáltal még ezen lealáztatás' állapotjában is megtartá azt a' valamit, a' mit költés nem, de még festés is csak gyengén rajzolhat, azon elragadó, szivnyerő bűbájt, a' mi neki még mindig egy kegyes uralkodónénak tekintetét költsönöze. Valóban Ertha is úgy viselte magát iránta mint szolgáló, ő mint szinte Fillán gondoskodott a' szegényről, a' nélkül, hogy az apró drágaságokból, miket magán viselt, a' legkissebbet is hagyták volna magokra tolni, 's néhány barátoknak segítségével, a' kunyhó mellett egy deszka rekeszt állítottak számára öszve. Minden szigetbeli gyermekek ragaszkodtak hozzá; minden lakosok tisztelő adó csudalással köszönték, valányszor mutatta magát, sőt igyekeztek is, kissé szelidebb időben, egyszerűn megható dalok' éneklésével — linneagoknak neveztetnek, 's majd az asszonyok' ingerei, majd bátor merész tettei a' madarászoknak és halászoknak, majd a' szomorú halál, melly azokat gyakran a' kőszirtek és gázló helyek közt elérte, tárgyaik — vagy táncz által, sippal és dudával kísértetve, tehetségük szerint felvidítani. Ily módon állapotja darabig türhető volt és csak az az egy látszék őt főképpen búsítani, hogy minden fáradsága' ellenére sem értetheté magát sem gazdájával, sem valakivel

mással. Csak a' szigetnek, Fillánnak, Erthának 's gyermekeiknek nevét ismerte meg, 's a' madarász pár is megértette hogy ő messzi távol-ságról került ide, és Álbániának neveztetik.

De ezen félsivatag szigeten kétszeresen alkalmatlan évszakok, késő ősz és a' tél, mindig érezhetőbbek lőnek, és a' szegény most nagyobbára kunyhóra szorittatott. Minden, hajdan alig figyelte kényezet' nélkülezése, a' lehetlenség, magát egyetlen egy barátságos lélekkel közlenie, 's az az által okozott magára szorittatás, a' melanchóliás magány, mellyre magát jó szívű természetes emberek közt kárhoztatva látá — mind ez egyesülve apródonként tökéletesen egy siketen és némán született' eltompulásának, egy minden erőt elfogyasztó honvágynak, sőt szinte őr-júltségnek, vagy legalább a' legközelebb ahhoz vezető lélekindulathoz hasonlónak állapotjába helyheté. De ha néha felserkent is zavaros indulatjából, szivreható panaszos hangon régi skót szerelmes balladákból kiszakított helyeket énekelgetett, mellyek, ha valaki értette volna is a' szigetlakók közül, össze függés' hiánya miatt, azon félelmet még inkább megfogták erősíteni.

Fillán és Ertha is oly gyanura jöttek, 's ezt majd annál alaposabbnak tarták, hogy a' szegényt olyanokba láták fogni, miket

ők, íráshoz és olvasáshoz, valamint az egész világdivathoz nem tudván, nem egészen foghattak meg. Oda tartozott kiváltképpen, hogy Albánia koromból valami tentanemet készített és tengeri holló' tollával, gyakran csendesen, de mellette keservesen sirva, a' tüzhely' bágyadt világánál zsebkönyvének egész lapjait írta be. Ha azután néha a' nehéz levegőn egy napsugár által hata, vagy egykor a' hold megvilágítja a' sziklabogokat és szürke tengert, akkor ezen levelkéket, gyapjuval vagy nádlevellel körülkötvé dugókéreghez köté, és a' legbarátságosabb lebeszélés' ellenére, sőt gyakran vihar és eső, hó és jég ellen makacsodva is, valami közátonyra sietett, vagy a' parton egy tengeri sással be nőtt szikladarabra ülve, minekutána térden imádkozott által adá ezen gombolyagokat a' szeleknek és haboknak, 's még sokaig kíséré azokat vágyakodó tekintetekkel.

4

„Siető felhő, legek' hajósa!

Ki veled jára, veled hajóza!

Köszöntséd nekem szülő honnomat!”

Ha azon iparkodásoknak alapjául fekvő cél, hogy valami kedvező történet által ezen levellaptáknak egyike könyörűletes ha-

jósokhoz vitetvén 's azok által, a' felíráshoz képpest, előmozdittatván, valaha beteljesedik e, bizonytalan, sőt igen hihetetlen maradt. Ezzel Albánia maga sem ámitgatta magát, jóllehet a' minden vigasztalástól megfosztatott ritkán hagyja elaludni magában az utolsó reménycsillámot, ily nemű próbáknak következései nagyobb részént még is abban állottak, hogy még mélyebben sülyedt magába, 's még inkább a' mord komorságnak adta magát.

Igy folyt el lassan a' neki legzordonabb, ott valóban rettenetes évszak, így az előnyárnak egy része, melly az ő magános szomorú életébe semmi változást nem hozott, csak hogy gyakrabban szívhatott friss levegőt 's a' tengerhez járása alatt most az a' czél is feküdt, hogy a' mennyire tekintete hatott, kinézelt a' tengerre, ha valyon, bár a' legtávolabbi láthatáron, sehol sem mutatja e magát valami vitorla. Órákig és fél napokig mereszté elfordítlanul szemeit, lakatlan partokra kivetetettként, a' levegőre és habra. Hasztalan! csak hirtelen elvonuló tengeri madár nyiszorgott el, csak a' lomha tengeri kutya fűtözött fövenytorlásokon a' napsugárknál, csak a' parti halászok' és csigászok' törékeny ladikjaik jártak össze vissza a' meredek szirtek körül.

Gyakran megcsalván és az igézőbb tájokra, magasan tornyazott, népes városokra, pompás erdőkre és kertekre, távoli kedvesséire és barátjaira, most kinzó emlékezet-től csaknem elemésztetvén, már el volt határozva, a' partra hasztalan vándorolgatásával egészen fel hagyni, midőn egykor, Fillán' idősb gyermekeivel a' szabadban ülven, észrevette, hogy szerfelett elevenné kezd lenni a' sziget. Ennek lakói elhagyák, ünnepileg öltözve, földkunyhóikat 's vidám ábrázattal tolongtak egy domb felé, hol a' zátony egy kissé nyílik, és a' kildaszikla kevésbé függőleg fut le a' tengerbe. Fillán is, ki ekkor hosszú kézívekkel és nyilakkal ment volt ki vad ludat és tengeri galambot reptökben elejteni, sietve tért vissza, még vadászni zsákmány nélkül, elmenet valamit kiáltván a' gyerekeknek, mi ezeket örömökben ugrándozásra indítá, Erthához mene. 'S nem sokára mind ketten, oly pompásan felöltözve, mint csak szegénységök engedé, léptek ki a' kunyhóból, a' nő hozzá jöven legkissebb gyerekével, markával hevesen adott neki érthetetlen jeleket, nehányszor Albánia' nevét monda, 's mozdulatok által kéré vele a' tengerbőlhöz menni.

A' martot már férjfiakkal, asszonyokkal és gyermekekkel fedve találták, 's milly el-

ragadó tekintet Albániának! — egy kis fejr vitorla lobogott a' levegőben; egy hat evezős ladik úszott elő. Az evező legények részént hebridi, részént felföldi köntöst viseltek; de a' ladik' tatján, már távolról emberszeretőleg köszöngetve kezével, valami fiatal asszonyi személy mellett, egy tiszteletet gerjesztő ősz ált, kinek egyszerű öltözete és ritka ezüst-haja sem nem hajóst, sem nem hegyi skótot mutattak.

5.

Mint a' szép híves patakra
A' szarvas kívánczik,
Lelkem úgy óhajt uramra
És hozzá fohászkodik.

Midőn a' ladik most, mivel ár és hullámzás gyenge volt, a' könnyebben mint máskor hozzá jutható parthoz közeledett, több erős férjfiak léptek, egymásba fogódzva két sorban, csaknem vállokig gázolva a' vízbe, 's megragadák a' hajókötel' végét, mellyet a' hajósok vetettek nekik. A' hajókötelet a' szárazon hátra maradtnak nyújtották, 's egy adott jelre most mindnyájan egyesülve húzták, örvendező ujongatás alatt, a' megérkezőket szárazra. Az ősz és gyönyörű követője ki száltak. Az Jonathán ur volt,

egy presbiteri pap, Mull szigeten született, ki, jöllehet szegény és elébb tartán-takács, férjfiui korában jámbor serkenésből tanulásnak szentelte magát, és szüntelen a' Hebridákon utazgatván alá 's fel, a' legmesszebb fekvő Sz. Kildát is megyéjéhez tartozónak tekinté. Uti társa és unokája, a' kellemes Ruth pedig, noha már egy ifju pappal jegyben vala, nem hagyta gátoltatni, nagy atyját ezen terhes, nem ritkán veszélyt hozó utazásban kísérni.

Az öreg pap még a' parton egy imádságot monda, csak fájdalom! ő is az Albániának érthetlen lakosok' nyelvén; minden szem örömtől fénylett; mindünnen a' legszivesb idvezlések hangzottak, a' leghálásabb nyilatkozások, hogy ő, a' már két év oltá váratott, hozzájok vonszó szeretetből, njolag a' hánykódó tengernek, a' dühödő viharoknak adta magát zsákmányul; mindnyájan körül vevék, mindnyájan akarák az ő, vagy Ruth' kezét megfogni; mindnyájan vetélkedtek a' szerencséért, érdemes vendégeiket, szegény-ségök szerint, vendégelhetni.

Csak Albánia maradt hátra a' tolakodás megett, nem csak, mivel csirázó reménye, talán a' kiszállókkal beszélhetni, mind ket-jöknek az ersi nyelvbeli készségök miatt igen meg gyengítettett, hanem még inkább,

mivel a' papnak kinézése benne más vallásfelekezetűt ismertetett meg vele, 's azért előgondosságot szükségesnek talált. Annál buzgóbban és siralmasabban függöttek lelkes szemei annak uti társán, kinek egyszerű szerény viseletében és egész lényében a' legkedvesebb hölgyiség fejeződött, kinek arczain a' legfrisebb piros bársony viritott, kinek setét-kék nagy szemeiben csak ártlanság és jó akarat, sőt egész menny látszott lakni.

Minekutána az ősz és leány egykissé nyugodtak, elindultak, a' sokaságtól tiszteletadó halgatással kísértetve egyikre a' kevés legelők közül; az ősz papoló egy halomra hágván néhány énekek' áhitatos elzengése után, egyszerű ugyan, de az idv' szavai után szomju községre nézve feletettebb erősítő, gyakran könnyekre fakasztó beszédet tartott. Azután kiosztá az ur' vacsoráját, megáldott néhány házas párt, kik rég olta nyugtalanul várak eljöveteletét, 's a' sziget' legöregebbikéhez mene ebédelni.

6.

„Ki egyedül szenyved, a' terhesen szenyved;
De fájdalmanak már meg van győzve felé,
Ki búbanatjában rokon társat lele.“

Mint Fillán és Ertha már egymás közt

elvégezték, lelki pásztorokkal mindent közleni, mit az idegen Ladyról tudtak, és magoknak tanácsot kérdenek; ugy ez is, még azon veszélyre is, hogy magát rettenetesen megcsalatra és kegyetlen sorsának szabadítás nélkül zsákmányra eresztve lássa, el volt határozva, magát, akarmint lehetséges, a' papnak felfedezni. Azért nagyon készen teljesíté dél után Ertha' felszólítását, őtet követni.

A' pap és unokája az őszve gyült lakosoktól elvitettek és a' völgyön keresztül folyó csergeteghez vezettettek. Itt kellett, mint egykor a' Jordánban, a' Jonathán' utolsó látogatása óta született gyermekeknek megkereszteltetniök.

A' szigeti község fél kört kerített a' csermely' laponyagos martján; belső sorokban álltak a' keresztelendőkkal az atyák, anyák, és választott keresztkomak. Ruthnak kellett őszvesen a' gyermekeknél helyt állania; Albániát is arra nézte ki Ertha.

Az ősz Jonathán rövid előkészítést tartván azután a' keresztelő formulát mondá el; egyik az itt született ifjonczok közül, ki magát tanítóságra szánni és ezen czélból a' papot visszautazásában kísérni akarta, egy cserép edénybe tiszta vizet merítvén nyomrul nyomra követte. Ő pedig maga egyik gyermektől a' másikhöz mene, meg mondatá

magának a' nevet, melyet az akart kapni, 's végre hajtá a' szent foglalatosságot.

Midőn most a' sor Fillán' és Ertha' leánykájára jövéen szülei a' többiektől ezen igen elhajló nevet: Álbánia, mondák, nem kissé csudálkoztak az ősz és unokája, 's bámulással veték szemeiket a' gyermeket tartó keresztelési tanura, ki eddig a' sokaság közt általok nem láttatott. A' szépség' és felségeség' nyomai ábrázatján, nemcsa növése és bőrének finomsága, a' goromba hebridi ruha által még inkább kiemelve, azon pillanatban meggyőzé őket, hogy ez nem bennszületés; lesütött feje, busongó arczatja és ábrándozó szép szemeinek szenyvedő tekintete szerencsétlent is ismertettek meg benne. A' kedves Ruth teljes szívből megindulva kulcsolá őszve kezét, 's kérdezve ismétlé: „Álbánia?“ A' nagy atya pedig ersi nyelven fordult felé, hazájáru értesítést venni. Fillán felelé helyette, hogy ő ezen nyelvet nem érti; ő maga mélyen sohajtva rázá fejet, 's néhány szókat ejte hozzá ángolul. Ruth felelt gyönyörtől villogó szemmel, hogy ő neki nagy atyjánál tolmácsul szolgálhat. Ez az ángol nyelv' ismeretét jegyesének köszönte, ki, Edinburghban születvén, egy jámbor egyesület' gyámolása által, a' hebridi és orkneyi szigetekre térítőnek neveltetett.

Álbánia térdre omla és kezeit az égre tejeszté; mélyen meg hajta magát Jonathán előtt és Ruthnak kezét szorítá, kiből szabadító angyalt tekintett, hevesen kebléhez; mind ketten megölelék egymást.

A' keresztelési foglatatosság ezen jelet által, melly minden körül állókat mélyen megindíta, kis ideig meg szakasztatott; de Jonathán jelenté unokájának, és ez ismét. Álbániának, hogy ennek végre hajtása után elégséges idő találkozik környülállásos közlésre.

Mi után a' czerimonia egy rövid szent énekkel záratott be, a' pap és Ruth Álbániát magokkal vivék vendégbarátjok' kunyhájába, és a' szánásra méltó Lady kinyitá most talált vigasztalójának és barátnéjának ezen, és a' következett napokon régen zárva maradt szívét.

A' mit Ruth tőle meg értett és nagy atyjának ersi nyelvre által tett, itt közöltetik, de, minthogy Álbánia' hiráda csak tökélytelenül esnék ki, egyszer'smind azzal együtt, a' mit Ruthnak azutáni férje ezen homályos eseményről irási közt hátra hagyott és a' mi más, fájdalom! csak szűkön folyó forrásokból ki tetszik, össze köttetve.

7.

„Olyan vagy te mint hó a' tetőn,
 Cromla' köde fürtid' kondora,
 Melly magával küzd a' hegyen
 Nyugot' napja' fényében;
 Kebled mint a' fejr szikla
 Bránó' tisztás vizénél.“

Környesleg a' skóciai Felföldnek erdeivel és bérczeivel kerítve nyult fel Dugald Macdonald Lairdnak, ezen számos clan' egyik nagyának vára, borostyánkarolta falaival, bogas ormaival és ősz tornyaival, hatalmas oszlopival, 's magas hegyelt boltjaival komor tiszteletes tekintetet nyújtott, de belől alkalmasan volt elrendelve 's régiséges pompával kikészítve. Itt neveltetett fel a' Lairdnak leánya Albánia, egykor minden birtokoknak öröklője. Mint egyedül fenn maradt gyermek szüleitől a' leggyengédebben kedveltetett, és a' nemes beteges anyától csaknem túlongó gondossággal őriztetett. Mindazáltal a' vadbájló tájékon, sziklák és sebes patakok, tavak és méltóságos erdők közt turbánlilomként növe, gyengéden 's felségesen egyszerű'smind; az ő hamar ki burkolódó lelke, tüzes érzete, lágy, minden jót és szépet elfogadó szive minden kegyet igazlani ígé-

rének, mellyet neki vagy természet vagy szerencse pazarlólag ajándékoztak. Korábbi éveit, némelly vele egy idejű játszó társnékat kivetve, jobbára hölgyek közt élte le; atyjának védenczét, nevéről Dermidet, kit az agg Laird mint rokon, korán árvahodott végigvadászt és unokáját a' Glencoëi vérfürdőben *) megöletett Mac Jánnak, magához vett, csak gyérén látta. Mind a' mellett, 's noha Dermid nyolcz esztendővel idősebb volt mint ő, kettejük közt valami testvéri összeköttetés támadt, de úgy, hogy Albánia vonzalmát gyermeki ártatlansággal szabadon ki mutatta, amaz pedig, ha őt és társalkodóját a' vadaskertbe vagy egy szép völgybe, sőt hosszabb kilovaglásra kísérte, magát, mint gondoskodó szolga vagy védő lovag viselte asszonya iránt. A' szülék azért aggódtalan maradtak, minthogy Dermid inkább zömöken mint ifjui-lag viritván, maga iránt igen kemény, mások iránt pedig visszatartó volt, 's az atyjától öröklött széles kardon és gyilkon kívül majd semmit se mondhatott sajátjának.

De a' gyermekiség napjai észrevétlenül, mint az elő tavaszé, sietnek el. A' tizenhárom esztendő's Albánia kezde, nem csak férj-fi szemeket vagára vonni, hanem az asszonyokéinak is, kik ígéző fiatalságban magokat

*) 1692.

látják ifjodva, szembetűnő lenni. Kivirító szépségének híre mindig sürgősebb látogatásokat okozott, a' jóllehet szünetlen vendéglői, de félrefekvése miatt, elébb eléggé magános várban, és már tizenöt korában közönségesen fejér Liliom névvel illettetett, mint őt legelébb atyjának dudása, a' komor Mac Rynó, nevezte. Hogy ez, Albánia' vezetéke neve és gyengéd, csaknem átlátszó bőrének vakító fejrésége, vagy az által vezetett e arra, hogy arczvonásiban valami, a' szép: fejér Rózsának neveztetett Gordon Katharina*) vonásaival csak még leg-

*) Ez a' XV-ik száz' vége felé élt, Gróf Huntlynak leánya vala, 's korán egy Lord Gordonhoz menő férjhez. Ennek nem sokára következett halála után IV. Jákób a' Skóciának legszebb asszonyául hírelt özvegyet IV. Eduárd' úgy tartott második fiával vétette el, ki, mintegy 1800 zsoldosok' vezére 1496. fellépván Dublinban, VI. Eduárd név alatt Királynak kiáltatott ki. Származása és azon állítás, hogy csudálatos módon szabadított ki Londoban a' tömlöczből, alapos e, vagy hogy ő a' York ház' barátjai által ki tanított kalandor, név szerint Simmel Lambert, egy péknek fia volt e, úgy látszik, mint a' legtöbb pseudóknál, még mindig kétséges. IV. Jákób megkülönböztetőleg fogadá és gyámolítá; VII. Henrik úgy bánt vele mint csábítóval. De felekezete nem sokára elszóratott; ő maga, IV. Jákóbtól elhagyatván angol fogságba esett, és 1497. Tyburnban ki végeztetett. Katharina is, ki a' bal sorsban szüntelen mellette volt, Henrik' hatalmába esett, ki mindazáltal neki évpénzt rendelt és maga nejének óltalmába ajánlá.

tisztább hölgyiségétől nemesített hasonlóságot hitt felfedezni, nem határozathatják meg.

A' duda, legkedvesebb hangszernek tartott akkor Skócziában a' hegedű után és — talán, legalább egy részben, még ma is ugyan — a' virtuózok azon, némüképpen az ossziáni bárdok' és hárfások' helyére léptek. Sőt össze gyültek bizonyos ünnepnapokon nyilvános versenyre, 's minden tekintetes főnagytartott egyet olyat ősi várában, ki zsold gyanánt egy darab földet kapott; hivatal és örökség jobbadán a' nagy atyákról és atyákról fiura és unokára szállott.

Mac Rynó is ezen neméhez tartozott a' nemzetséget szolgálóknak, akármilly kévéssé volt is tréfaűzőnek való az asztalnál, a' mi a' mellett töbnyire szinte előre fel tétett. Sőt inkább mindenben tulajdon szélsélyét követte; volt olyan nap, mikor igen hajlandó vala beszédre, de sokkal több olyan, mikor felettebb szókémelő volt. Ahoz, azt okozta izmos, zömök alakja, fekete és őszszel keveredett szakála 's csak felfelé látó setét szürke szeme, hogy a' gyermekek tőle szaladtak, a' nagyok pedig nem csak a' második nemmel felruházottnak, hanem még bűvölőnek is tartották. De akármilly tövisesnek mutatta is magát közönségesen, nem csak legnagyobb bizalmát birta a' Lairdnak, ha-

nem a' komoly Dermidhez is egész lélekkel ragaszkodott. Hasonlóképpen Albánia is szemefénye volt leggyengébb korától fogva, a' honnan neki, minthogy korábban tetszést mutatott kecskeduda musikáján, mint felnőtt kisasszonynak is, mikor ez nem volt többé hasonló mértékletben, gyakran reggeli és esteli ablakalatti musikával tisztelkedett, sőt kérése által rá véteté magát, a' skót vig vagy borzasztó népdalak közül egyet, mellyeket Albánia igen szeretett, hárfa mellett énekelni.

8.

„Mért hagyád azt nékem látnom

Mit el nem fordíthatok?

A' kimértet el kell várnom

Rossz elől nem futhatok.“

Az erdei folyók, jég' lánczai alól oldva, ismét elkezdék magokat zúgóbban öntni a' völgybe, az uj fü, a' bimbók ki fakadtak, az ég tisztább leve, hant és fa naponként zöldebb. Albánia is nyájasan nézet tüzes szemeivel a' kikelet' elébe, 's az egész várban uj élet látszék motszanni. A' szobák ki szellőztettek, részént ujra ékesítettettek; vadászatokra és tánczmulatságokra előkészületek tettek.

Ezen intézeteknek oka, mi azonban elhalgatva maradt a' kisasszony előtt, az ifju Laird Oskár Grangénak és öccsének Edgárnak várt jövedele volt, ki, ifjusága mellett is, egyik rendes skót ezredben fő tiszti rangot visele. A' tiszteletes Dugald egész, még mindig erős szívvvel azok' felekezetéhez tartozott, kik, az ő Wallaceokra és Bruceokra emlékezve, a' hazának idegen uralkodástól függését csak bosszankodva viselték, és azért titkon a' Stuárt házhoz ragaszkodónak; ugyan ezen felekezettel tartottak a' Grangék, kiknek előik szinte mint a' Donaldék, a' nép' emlékezetében még igen dicsőül éltek.

Egy Kirkaldy Grange volt az, ki *) a' szövetségesek' táborában Mária Stuárt és Bothwell ellen, minek utána ezek az ütközetet Dunbarnál elvesztették, és Bothwell magát ajánlá, Darnlay' megöletésében ártatlanságát párviadal által megerősíteni, Murray Tullibardin és Lindsayval együtt, jóllehet semmit nem jelentő mentség alatt visszautasíttatván, mint ellenküzdő lépett fel. Kirkaldy Grangéra hagyta magát a' Királyné, mi után Bothwell a' tengerre szaladt és seregei elszéledtek; ő azt kardjával védelmezte Edinburghba menetel-

*) 1567.

kor a' polgárok és gúnyoló katonák ellen; utána nyomult Bothwellnek, Lerwikk' öblében nyomán volt és később még megragadta volna, ha, az üldözés' hevében, tulajdon hajója meg nem fenekle és, jöllehet a' legénység' szabadulásával, szerte nem törete. Különb-féle szerencsefordulás után az edinburghi fellelgyárnak Kormányozójává leve, és az ő ol-talma alatt gyült öszve a' parliament *). De minthogy később, a' legvitézebb ellentállás után, kényszerítve látá magát, a' várat Erzsébet Királyné' dandárjainak feladni, 's öccseinek egyikével, minden nemeseknek, sőt sokaknak a' királyi felekezetből is, szomorúságára, fejét a' vesztő helyen veszté el.

Nem különben egy Lady Grange a' Sommerville nemzetségből volt az, ki a' Lesley és convenanterektől elfogott Montrosét férjének várából fortélyal igyekezett kiszabadítani. Már megrészegíté az öröket és Montrosét elöltöztette; már ki lopódzott ez az alvó katonák közt, midőn az örök' egyike, ki, hasonlóúl részegen, a' fal körül börtörkázott, rá kiálta, és úgy a' szökést dugába dönté. Maga a' Lady is csak a' szoros öszveköttetés által menekedett meg éles sajdítás alól, mellyben férje Lesleyal és a' többi vezetőkkel álla.

Sótt, mintha fortély és férjfiás bátorság, honszeretet és nagyot merő szellem ezen nevű hölgyekben mindig maradékra szálna, úgy egy Misztrisz Grange bizonyos papnak neje, vala az, ki, midőn Károly Király, a' Worcesternél esett szerencsétlen ütközet után elszaladt *), Kirkadinns-hireben Dunottár váracskából a' skót koronát, királyi pálczát, és ország' kardját ki szabadította, mellyeket oda őrizet alá vettek. Nevezett vár, a' Gróf Marischalok' ősi erősségök, meredek sziklán fekszik, melly a' száraz földtől egy vadul zuhogó folyó által választatik, vízi oldalán pedig, sasfészekként függ a' tenger felett. Akkor Ogilvy Barrestől védetett igen makacsúl, az ellenségtől pedig annál keményebben szorítottatott, minél túlongóbb képzeleteket csinált magának az ország' clenódiumai' drágaságáról. De minthogy élelem' hijánya miatt, a' feladást előre látta az ember, 's magát el nem határozhatta ezen skót palládiumot a' ragadozó vágyu idegeneknek prédára eresztetni, magát, férjének megegyezésével, a' szinte oly merész mint igező Misztrisz egy veszélyes próbára ajánlá fel. Az Igazgató szinlett általfutók által azt terjeszteté el az ostromlók közt, az országkincse John Keith, Gróf Marischal-

*) 1651.

nak ifjabbik fíja által régen elvitetett vizen. Nem sokára azután az ángol vezér' módossá-
gától ki tudta nyerni Misztrisz az engedel-
met, nehány kita lenét, a' háborus idő miatt
férje' kíséretében, a' várból elvitethetni. Ab-
ba rejté el a' rábízott szentséget, a' lent
maga előtt és háta megett lóra pakolta, 's
az ellenséges táborban, hol ugyan a' kincse-
ket nagy nehéz ládákban gondolhatták, oly
jól játszotta szerepjét, hogy a' Generális ma-
ga nyújtotta neki kezét elutazásra indú-
lásakor. Szerencsésen elért a' megszabadított
drágaságokkal Kineffbe, hol a' pap a'
clenodiumokat egy katedrának alfalazatába
rejté. Csak hamar azután ellenséges hatalom-
ba jutott a' fellegvár, de akármilly kegyet-
lenül dühödtek a' hódoltatók, a' kincs eltün-
ve maradt, és senkinek sem jutott eszébe
az éppen oly nemes, mint a' férjfiui ostobaságot
ki játszó Omphale. —

Ha az eldődök' hire saját érdem nélkül
csak színlett aranyozás is, melly a' rezet an-
nál kelletlenebbül csillogtatja ki; nemesebb
indulatokat mindazáltal a' legszebb vetélkedés-
re ingerel. Még magasabban gondolkodott ar-
ról, népének, rendének, és korának megfogá-
sa után, a' tiszteletes Laird Dugald, és,
minthogy politikai kinézései Oskár' atyjáéval,
és mind a' két nemzetség' tekintete 's gaz-

dagsága egyenlő vala, azzal első szülöttjének és Albániának összeadásában megegyezett. Ennek halála, és az ifju Lairdnak Olaszországból visszajötte után, hová a' koronához jogot tartóhoz utazott, sem talált alapot, ezen szándékban ingadozni; mivel mind a' két fiu közönségesen a' legjelesebb fiatal embernek híreszteltetett.

Most a' legderültebb várakozással nézett megérkezésök' elébe és csak vidám ábrázatokat kívánt maga körül látni. Ez el is sült neki egészen, minthogy a' közelgető ünnepéseknek csaknem mindnyájan előre örültek. De annál felötlőbben hajlott el attól Mac Rynónak viselete, ki nem csak minden, még keserü szeszélyét is, hanem még beszédét is elveszteni látszott. Midőn őtet azért végre megkérdezte, azt felelé az agg szemeit le meresztve, szerencsétlenséget lát közelni, de semmi közelebbit nem mondhat. Dugald álmodozónak pirongatá, parancsolá minden felé követeket küldeni hangjátshók után, 's végre abban hitte Rynó' kedvetlenségének okát találni, hogy az agg néha, elég csudálatosan Dermid Glencoét a' fejér Liliom' legjobb ápolójának nevezte, következőleg minden, választásával ellenkező kiházásitást veszélyt hozónak kellett tekintenie.

9.

„Szép valál te ezerek közt
Te a' hegytetőn —“

A' két testvérek elvégzik, hogy együtt jönnének Dugald' várába. De minthogy Edgár' elmeneteli szabadsága külső környületek által elkésleltetett, az életvidám Laird békételenségével, a' közönségesen csudált fejér Liliomot látni, tovább nem birhatván, számos és fényes kísérettel, még amaz előtt eljött. Mind Dugald, mind ennek neje kénytől villogó szemekkel fogadák őtet; mert egy felföldi nagynak ideálja, a' mint azt a' régi bárdok festették, látszék ő benne meg jelenedni. Ha mindjárt inkább ferjfiu volt is mint ifju, komor arcza mindazáltal a' legfrisebb pirossággal fényeskedett; barnás, gazdag fürtök ékesíték magas homlokát; a' nagy kék szemből alhatat és bátorság beszélt, nyíltság és jóakarat; nemes büszke termete, a' szerencsés skót köntőssel el nem rejtve, önkénytelen a' mese' istenfiaira emlékeztetett. A' mellett még is, jóllehet a' hazai történet és poézist minden más tudományok felett becsülte, korábbi oktatás, utazás és mindenmű jeles emberekkel társalkodás által, lettébb mívelt, és — oly jelesség, mely

bizonyosan minden másat felmult, — magától a' természetből minden adományokkal, az első tekintetre megnyerni, és további társalkodásnál ellenálhatlanul lánczolni, a' legdúzsabban meg áldatott. Ha ezen felül látá még az ember, milly szeretettel, készindulattal, és hűséggel, a' legérdemesebtől a' legcsekélyebbig, ragaszkodtak hozzá társai; észre vette az ember, milly buzgalommal beszélt öccséről Edgárról, milly hévvel tudkozódott mindig, ha nem vétetik e még észre valami ennek jöveteléről; akkor meggyőződve érzé az ember magát, hogy mind azt, a' mit a' hir róla beszél, a' való sokkal felül mulja.

Ily állapotban az öreg Laird és neje oly vőhöz szerencsét kívántak magoknak; az ígésző fejer Liliom az első mind két szüleitől örömmel látott szerelem' hajnalában csaknem rózsásan festődött; Dermid Mac Donald Glencoe, jóllehet csendes kebelben irígylé a' szerencsésebbet, kénytelen vala magának meggyónnia, hogy Albániára nézve nem lehet szerencsésebb választás, 's nem sokára a' legvalódibb tisztelettel lőn barátja a' tudatlan vágytársnak; még Mac Rynó' homlokárul is elvonultak a' komor felhők, 's oly méltó kérőnek megengedni látszék, hogy a' természetből és szerencsétől kevésbé kedvelt barátjának elébe téteték.

Már kevés napok múlva egymáséi lettek Oskár' és Albánia' tekinteteik és sziveik, a' nélkül hogy szóbeli nyilatkozásra lett volna szükség. Most jelenté egy dél előtt az őt a' toronypártázatról, hogy uti sereg mutatja magát a' völgyben; minthogy ennek kétségkül Edgár Grangénak, vagy más szívesen látott vendégnek kellett lennie, azonnal elhatározzák magokat Dugald és Oskár elébe lovagolni, 's alig hallá azt a' Lady és leánya, midőn az időt igen kecségtetőnek láták magokat hozzájuk csatolni. A' testvérek' gyengéd ölelésök a' tiszteletes Dugaldra nézve valóban jóltévő tekintet vala, mind hárman le száltak a' lórul, Edgár mind kettejüknek valamit sugott fülökbe későbbi érkezésének okául, 's meg látá most a' bokrok közt kevés távolságra megállapodott dámákat is. Egy kérdő tekintet után Oskárra mellyet ez nyájásan igenlett, hozzájuk sietett Edgár, kik mind ketten, az anya a' legcsinosabb egy szerűbb mátrónaköntösben, leánya karmazsin szin bársony kalapban ingadozó fejez tollakkal, a' legigézőbb tekintetet adák. Oly móddal köszönté őket, mellyben szint' oly igen a' legnagyobb csudálkozás, mint az elragadtatás bátyának szerencséjén, tükröződött.

A' dámák is kéjesen tekinték őtet. Edgár ugyan utána állt Oskárnak általában a'

férjfiúi szépségben, de sok hasonlósága volt vele; termete, noha egy kissé gyengébb, a' testhez fekvő formaruhában felettébb idomzatosan és finomul jelent meg; ki is pótolta azt, a' miben amaz őtet felül multa, a' legnagyobb ügyességgel és kellemmel, kivált az asszonyok iránt, felettébb megelőző, mindenre figyelő viselettel, elménczséggel és lélekkel, 's oly ritka jelességeknél annyival inkább megnyerő szerénységgel. Ha Oskár Achillhez hasonlított, ő Patroklos volt, ha amaz Oresthez hasonlított, ugy ő a' szelid, csak amabban elő Pylades volt.

Minden oldalról meglegedetten és, legalább a' család' belsejében, a' legvidorabb jövendőnek nézve elébe, menődött vissza ismét Dugald' várába, mellynek minden lakói a' szeretetre méltó testvérpárt merő örömkialtással idvezlék 's uraságoknak örömében, a' mindnyájoktól szeretett ifju asszonyoknak szerencséjében, a' leghuzgóbban vettek részt. Csak Mac Rynó húzta magát vissza bejövetelnél a' boltos ablakból, mellyben támaszkodott, 's néhány napig az asztaltól ki maradását véletlenül esett bágyadtságával menteté ki.

10.

„Nosza énekkel! hadd kerengjen csigánk
Zendüljetek dallal mellettem.”

Edgár' megérkezése után nem sokára napoként elevenebb lőn a' várban; naponnan vadászattal mulatkoztak, estve pedig vigadozó, Edgár' mulattató tehetsége mellett még inkább élesztettebbé levő vendégségek mint az előtt, következtek. Az alatt egyszer'smind a' figyelmes vizsgálódóra nézve ugy is látszott, mintha nem csak vendégség, sőt nem csak a' czélzott összekötés egyedül, alapja ezen egybejövéseknek; mert nem csak, hogy mindig gyakrabban küldetett vendégek után, 's mindig sűrűbben némellyek gyültek némellyek mentek, hanem kivált Edgár is néha néha követeket kapott, kiknek érkezésök után a' jelenlévők; mindenkor Dermid Glencoénak is a' titkos tanakodásba vonásával félre fekvő szobába zárkoztak.

I' mindazáltal nem gátlá, hogy egy idő mulva Oskár' és Albánia' egybekelésökre a' nap meghatározottatott. A' mit csak a' szüléknek öröme, kik egyetlen, forrón szeretett leányokat az óhajtott, áldást ígérő szövetséghez vivő ösvenyen láták, a' mit csak gazdagsága, és kevélysége egy régi nemzetségnek

és a' ház' becsületére tartó szolgáltnak feltaláló tehetsége mutathattak, megtétetett, hogy ezen ünnep méltóan ülettessék meg. Mindenfelől toltak elő közelebb és távolabb lakó rokonok, barátok, és ismerősök, pompáson ékesítve, számos cselédekkel, úgy hogy számok háromszázra mene; a' legválogatottabb hangászoknak nagy sokasága örült, egyszer valahára ősi szokásként ismét hallathatni mivésztségüket; még Mac Rynó sem álhatta meg akár mint meglepetett is, fiatal asszonyának ezen lakadalmi napján, más próbált mesterekkel, kiknek vendéglése és vezérlése ő rá bízott, vetélkedni.

És már a' fényesen kivilágított boltos ablakok tündöklő fényt terjesztének a' homályos völgyekbe, az ezüst hullámmzattal beléjük ömlő vizesésekre; mindig vidultabban és hangosabban kerengett a' régiséges, fegyverekkel és szarvczimerekkel fényesen ékitett pompateremben a' beszéd, tréfa és kaczaj, 's minthogy az egész ünnepnek éppen úgy újabb pompával, mint a' dicső atyák' régi szokásaként, kellett meg ülettetnie, most a' billikomoknak merő hangzásai a' magas korátozatról lehangzó hegedük és sipok, tárogatók és üstdobok alatt mindig azon clan' hadimarsának feljátszásával, melly tiszteltetett, ivásmondások hajtottak fel a' Donal-

dok' és Grangék', a' Lochielek' és Clannonaldok', a' Keppochok', Cameronomok' és Murrayk' virágzására. Midőn a' clanok' mindenikének illő tiszteletet tétetett, többen a' jelen voltak közül dalt kívántak az ígésző eljegyzett fiatal hölgy' magasztalására, ki, csak feje selyembe öltözve, de a' legdúzsabban ékesítve gyöngyökkel, annál inkább hasonlított a' virághoz, mellyről neveztetett, és gyengéd érzetből a' testvéri barátot Dermidet választá szomszédul bala mellé. Többek a' jelenlévő mesterek közül ki kérék magoknak az engedelmet, Skóczia' Liliomának hódolásokat be mutathatni.

„A' legforróbb köszönet, érdemes barátim! —“ fel szólala Albánia pirúlva, — „a' jó akaratért! De akármilly igen fognak is énekeik és játékaik a' társaságot mulattatni, engem csak meg szégyeníthetnének. Parancsolja is a' kötelesség, egyet, alkalmassint a' legidősbet közöttök, ki halgata, meg szólítnom. Mac Rynó volt az én gyermekségemnek barátja. Neki köszönök én némelly ártatlan örömeiket; neki el nem engedhetem, jóllehet alig gyógyúlt fel, e' napon állandó vonszalmának jelét adni irántam, 's azért kérem tehát, ajándékozzon meg bennünket egyik azon dallal, mellyek nekem elétől fogva oly kedvesek valának; ha neki jóváhagyható vol-

na, azzal, melly tölem mindig, még mielőtt jelentését értettem volna könnyeket facsart ki.“

Mélyen megindulva lépven elő Mac Rynó hátulról a' galleria' könyöklőjére, egy tekintetett vetett Albániára, mellyben egyszer'smind egy szép multnak emlékezte és mély fájdalom úszott. Egyet a' legpróbáltabb mesterek közül magához hívott a' hárfához, fülébe mondá a' módot, mellyel játszania kelljen, és most elfojtódott, gyakran reszkető hangal éneklé az egész Skócziában ismertes romanzát a' szerencsétlen Mária Stúárt' tiszteletére. Ha az elébbi énekek és ivásmondások mindig hangos kiáltással 's örvendezéssel szakítottak meg, most, gyakran akár-milly gyengén sótt csaknem érthetetetlenül hangzott is Rynó' szava, halálcsend uralkodott nem csak a' pompateremben, hanem a' mellékszobákban is, és ez még egy darabig tartott, midőn elvégezte. A' jelen nagyok lelkesedett noha néma tekintetekkel nézeltek egymásra; többen bal oldalokra csaptak, mint-ha kard után tapintnának; mások rázák egymás' kezét vagy megölelék egymást. Ezen énekek mélyebb jelentését kellett az embernek nálok hinnie, mint Albánia és öreg énekese czéloztak.

Edgár, mintegy ezen rossz hangot a' csu-

pa öröme karából száműzés végett, egy nagy kelyhet adatott magának, és kiálta fenn hangon: „tisztelet és örök emlék a' szerencsétlennek, ha szánk őt nem nevezi is, és idv az igéző menyasszonynak, kit mindnyájan csudálunk, honszeretet szépség miatt egy koronára méltónak!“ — „Máriaért és Albániaért mind halálig!“ mondák vele egyezően több fiatalok lobogva; dobörvény és trombitahars, itt harszik, ott szépséget magasztaló kiáltás, hangzottak bódítva; de az ősz énekes azon pillantatban, hogy Edgár a' poharat fel emelte földre rogyott, 's a' leg lehetségesebb titkolással a' hátulsó lépcsőn levitetett.

11.

„Stuárt Károly, idvez légy
 Stuárt Károly, idvez légy
 Jónak igaznak a' légy!
 Stuárt Károly, idvez légy
 Skótföld' javára a' légy.“

Noha Albánia ezen esetről részént a' zsibongás miatt, részént, mivel Oskár és Dermid, azt előtte elrejtés végett, őtet tüstént eleven beszélgetésbe egyelítették, semmit sem vett észre, asztalszedés után mindazáltal Rynót kívánván elő, annak megköszönni, meghallá hogy ujlag roszul lett. Azért, mihelyt

legközelebbi regen felébredt, hogyan léte után tudakozódtatott; igyekezetek, egészsége' féltéséből, egy ideig kecsegtetni, de utóljára nem titkoltathatott, hogy a' jó öreg azon éjszaka elhunyt. Ezen ujság örömcseppet töltött örömének kehelyébe, sőt még az ünnepre magára is komor árnyat vetett vissza, melyre ő mindig oly örömet emlékezett volna egészen zavartalanul.

Szülei és a' háznak minden szolgálai fájdalmat érzettek a' bár komor és szeszélyes, mindazáltal becsületes dudás után; Dermid pedig, kinek karjai közt meghalt, mindent elveszteni látszott vele, mi őt a' külvilághoz kapcsolá, 's naponként inkább inkább vissza húzta magát a' vigadozók' köréből. Rynó az urasági sziklába vágott sirbolt' egyik czinteremébe temettetett; Albánia az ő sirjára balzáltkőtáblát tétetett és azt rutával 's százszorszép rukerczel ültette körül.

Ezen első háborítást csak hamar többek követték, még fontosabbak és komolyabbak. Mert nem elég, hogy most ismét igen sürgven érkezének sebes posták, hanem Edgár is parancsot kapott, őrseregéhez el menni. Dugald, a' két Gróf Grange és Dermid gyakrabbi tanácskozásokat tartottak; több vendégek, kivált az asszonyok, elutaztak; a' férjfiak' homlokain nem rejthető komolyság ural-

kodott és még a' vendégségeknél sem' lehetett soha többé tartós vidám indulathoz jutni, akár mint akartatott is.

Ezen változásnak alapja nem nemzetségi történetekben vala, hanem a' honnak mindig bizonytalanabbá levő helyhezetében. A' plánnal, a' Stuártok' régi nemzetségét ujolag a' trónra ültetni, hozzá ragaszkodói, kiket Jakobitáknak neveztek, soha sem hagytak fel egészen, ez előtt pedig kevéssel ismét mozgásba hozatott. Azért a' felettébb számos öszvejövetel Dugald' várában nem csak Oskár' és Albánia eljegyzési ünnepeért volt, hanem inkább más czélok' szépítésére szolgált, melyeket még eddig el hirjeszteltetni nem akartak; azért okozott a' Stuárt ballada' éneklése a' felettébb ingerlett indulatokban oly nagy benyomást; sőt, több jelen voltak magokban bizonyosnak tarták, hogy a' szépséggel és kellemmel minden szívet bájoló menyasszony ezen éneklésmódot atyjának vagy jegyesének titkos unszolására kívánta, a' mit ugyan Edgár' gyúlasztott következzett mondása is megerősíteni látszék.

De most már *) az a' hír jöve, hogy, mivel a' britt erő jelenleg az ausztriai örökségkövetkezési had miatt jobban, mint elegendőleg, dologban van, Francziaország' ré-

*) 1744ik év' tavaszán.

szérül Dünkirchenben egy hajóssereg osztály készítettet ki, mellyel a' száz tábornok az angol vagy skót partokon kiszárlást próbáljon, nem kevésbé, hogy Eduárd Károly, Stuárt Jákóbnak, az ugy nevezett Sz. György leventének legidősbik fia, Romából Franciaországba jön, vagy talán már ott ott is van, hogy maga vezérelje a' nemzetségéhez hű maradtakat. Dugald Macdonald, és Oskár Grange szövetségeseikkel együtt jól láták e' szerint hogy most nincs elveszteni való idejük, hanem minden a' leggondosabban kell lenniök, minden fegyvereképeseket teljesen ki kell készíteniök. Azért elhatározott, Albániának férjhez adását, mellynél azon felül könnyen károssá lehető gyanugerjesztésre, sőt igen is hebehurgya kiütésre jöhetett volna, Albánia' ifjuságára és az atyai házhoz ragaszkodására utalással, nyugodtabb napokra hagyni. A' jegyesek leggyengédebb hites állításokkal váltak el egymástól, minél előbbi viszontlátás' reményével erősítettén; Oskár, kihez Dermid Glencoe, atyai jóltévőjétől igen dúzsán ki készittetve, csatolódott, vissza tért ősi lakába, hová őt Edgár is követte egy kis időre, hogy onnan, a' mint a' környületek tanácsolják vagy ellenzik, Edinburghba utazzék.

12.

„Meg szoktam én a' szörnyeket,
Miket éjféli erdőben szül,
Ha vihar dul viv tölgyeket,
A' szarka cserg, bagoly repül.“

Elétől fogva balsors uralkodott a' jog tartók' javára intézett plánokon. Majd azoknak ravaszsága és önsége miatt, kik egyedül Angolország' ereje' gyengítésére, oltalmokra felkeltek, de a' mellett magok semmit sem merészeltek, majd ön erőtlenségeik és egyoldalúságok miatt tétettek semmivé, melyektől a' Stuártok, minden leventei rémségeik mellett, melyek kiváltképpen a' szép, és az által az erősebb nemet is megnyerék irántok, meg nem szabadúlhattak. De most maga a' természet látszott ellenök esküdni; mert míg a' franczia hadi népek a' dünkircheni révbe beveztek, oly erőszakos viharok támadtak, hogy sok nászádok öszve zúzódtak, és, mint-hogy a' maradvány az angol Admirál Norris-tól által vétetett, az irányzott beütésnek öddig egészen elkellett maradnia.

Oskár Grange alig volt ismét várában, midőn ennek hire eljuta; azonban, minthogy nem látatthatott előre, ha talán nem fog e majd valami kedvezőbb fordulat találkozni,

elvégezték a' felföldiek, készen tartani magokat, hogy akkor tüstént nagy verést hajtsanak végre vagy legalább hatalmasan segítsenek. A' levelváltás Oskár, Dugald és más szövetkezetek közt szakatlanul folytattatott, éppen úgy Edgáré az egész német Alföldön, kivált Edinburg' tájékán. Valamni egy hónapidő múlva az utolsóinak később meghosszított elmeneteli szabadsága lefolyt, 's bár milly nehezen esett is neki bátyától a' megválás, abban mindazáltal megnyugtatót talált, hogy Dermid vissza maradt a' várban, kinek buzgósa és komolysága, hamar átlátása és erős határozása, Edgár' ügyességét a' közös dolgok' sürgetésében szemlátomást meghaladta. Dermid, akár milly kevésbé érezte magát az ifjabb testvérehez vonzódni, által is árasztá az első szülöttre minden hajlóságát és barátságát, melyeket az előtt Mac Rynó iránt táplát, sött, tisztelte és szerette a' Lairdot egész, jóllehet csendes, de annál tovább tartó indulatja' erejével, melly annyival mélyebben érez, mennyivel inkább elzárja magát a' szokott, felüleges, talán fénylő iránt.

Egy reggel, midőn az előtt estve vadászat határoztatott, de éjente levelek érkeztek Dugaldtól, mellyek gyors és környülál-lásos választ kívántak, Dermid az író asztalnál ült egészen elmerülve a' munkában. Csak

a' homály, melly a' levelekre esett, indítá őt az ég felé nézni, melly egészen szélveszes és fergeteges felhőkkel volt elborúlva. Mindazáltal Oskár, csupa vadász ruházatban, lépett szobájába, egy levellel kezében Albániához, mellyet be mellékelni kellett. Kedvetlenül hallá, hogy Dermid dél előtt nehezen végezendené el foglalatosságát, valamint Dermid is, hogy a' Laird, a' fenyegető zivatar' ellenére sem hagy fel a' feltett szándékkal. Csaknem maga is szégyenlé Dermid, amazt oly előterjesztésekkel, mellyek magán sem fogtak volna, attól el akarni vonni; mindazáltal aggódva mutatott a' feketült égre, sőt, szerető szivétől unszoltatván, önkénytelen megfogá annak kezét és monda kérőleg: „kedves Laird, ne menjen ma az erdőbe.“

„Ugyan ne légy durczás!“ — felelé Oskár — Ma éppen űz valami ki felé; irtam Albániához, és minthogy hozzá nem mehetek, a' szabadba kelletik! Ha nem tudnám, hány-szor nem volt párnád a' mezei kő, hajlakod a' tölgy, szemedbe kellene nevetnem. Jer, ha készen vagy, utánam, vagy várj korán vacsorára!“ Dermid' kezét megrázván, kisietett Oskár, 's nem sokára hirdetéek vadász-kürtök és angol ebek' ugatási az ujangató elmenést.

13.

„Mint titkosan nyíllal találva
 Fekszik a' pataknál egy őz; —
 És a' vadász lábát vizsgálva
 Csudálja a' gyors ugrást —
 Ugy van döntve Eulálvinn' fia
 Filleán' szem' előtt. —“

A' mi előre láttathatott, meg lett. Oskár alig érhetett a' legközelebbi völgybe, midőn a' fellegek villámtól, jégesőtől és záportól rémületesen üriték ki magokat, 's alig mult el a' fergetegvihar, midőn ujlag másik dagadt fel. Dermidnek is kedvetlen volt az idő; haragudt maga magára, mert foglalatossága lassabban folyt, mint rendesen; némellyeket újra kellett irnia; olykor olykor a' szobában ide 's tova űzetett, és ha, nagy lépésekkel járdalva alá 's fel, gondolkozni akart, elhagyák gondolatai; a' haszonvehetetlennel még az elébb jóváhagyottat is elszaggatá. Csak a' délutáni órákban készítheté ki a' követet, és csak est felé kezdett az ég ki derülni.

Most már elhatározá barátját haza hozni, vagy legalább annak elébe menni; most ismét szabadabban lélekzett; a' levegő megújult, csillagok kezdének, itt még mintegy félve tekingetni a' vékony felhőcskéken által,

ott a' tiszta egen fényesen ragyogva csilámlani.

Az alatt, míg mintegy azokat köszönteni, jó kedvel nézett fel, úgy rémlett neki, mintha valami kevésbé bokros halomról láng emelkednék fel. De mivel ismét eltűne, magát csalatkozni hívé, midőn ujolag, és most erősebben, egy loboszlop szált fel, melyet minthogy mindig egyenlő maradt, bajjelnek kellett tartania. Még kevésbé kételkedhetett azon, midőn most távolból a' panaszos kürt-hívást is meghallá, mellyel balesetnél vadászaton a' közelben találkozóok segelemnyújtásra szoktak felszólíttatni.

Már sietett, a' rövid vadászpuskát, tudtán kül, magasra tartván, nagy lépésekkel az irány felé, mellyet neki tűzvilág és kürt-hang jeleltek ki, midőn Oskár' kísérei közül ketten zavart vonásokkal és sáppadt arccal rohanván felé, rebegve hirdetéek neki, a' Lairdot szerencsétlenség érte; siessen, ha még életben akarja találni. Egy pillantatig földbe gyökerezve állott, kérdező tekintetet igazítván a' fellegekhez; azután, felrántván magát, egyik vadászt a' várba küldé, orvost, testhordót, annyi embert a' mennyi ott van, fegyverezve és nem fegyverezve, előhozni, másiknak parancsolá a' sebesítettthez gyorsan előlsietni. Futva egy mély, tölgy és fenyő

állta völgytorokba értek, melyet hold és felhő, egymással küzdvén, majd megvilágítottak, majd elhomályítottak; egy magas kőágon égett néhány szolgáktól tápláltatva, a' bajtüz; általellenben, által függő szikladarab alatt feküdt, vadászoktól, kik meresztett tekintettel támaszkodtak fegyvereikre, őriztetve, Oskár a' földön; néhány angol ebek lesütött fővel tekingetének le reá. Dermid letérdelt barátja mellett; üszköket hoztak elő világítani. A' Laird két golyótól szíven és tüdején találtatott, jobbja már hideg volt. Ebből a' széles vadászkard még csak éppen most látszott kihulni; Oskár' régi, még atyjától öröklött kedves lövésze értesíté Dermidet, ura beszélni próbált, és mint-hogy ezt nem tehetette, valamit írt vérével a' kardvasra, de a' mellett elhunyt.

14.

„Egy komor lélek megy házunkon keresztül.“

Csak pillanatig kulcsolá Dermid imádkozva kezeit. Azután hirtelen elhatározottsággal emelkedett fel, mindenek előtt, de nagy elővigyázással, Oskár' vadászkését vette magához, 's kérdé a' környülállóktól a' rettenetes eset' egységeit. Azok semmit sem adhattak elő, minthogy hamar egymás után két

lövést halottak esni, 's midőn elősiettek, a' Lairdot már földön találták. Csak egyetlen egy állita; a' dombon, hol a' gyilkos lövésznek állania kellett, bizonyos Allánt, ki a' hegyi Skótok közt szolgál, és mint felettébb elvetemedett ember, de mint csalhatatlan is nevezetes, ismért meg; ez, monda, egy bokor megett térdelt, úgy hogy csak fél arczát láthatta ugyan, és azután iszonyu nagy ugrásokkal körül kőre szökdelt, míg szem elől elveszté.

Minthogy a' meggyútott fenyőforgácsok bágyadtan és bizonytalanul szövétnekeltek, Dermid a' világos tüzhöz sietett, a' vadász-kardot meg nézegetni, és mind ő, mind a' jelesebb vadásztársak az ugyan homályos vonásokból: Allán nevet hittek ki olvashatni. Mindnyájan ellenkezés nélkül felfedezettnek nézék most már a' tevőt; csak Dermid, kit saját szive vitt arra, tartá szintén oly lehetőnek, hogy a' Laird még halálakor is kedvelt menyasszonyának isten hozzádot mondani és Albániát akart írni.

Hamarjában nem maradván mit tenni, mint a' völgytorkokat, sziklákat és sűrűségeket bebarangolni, Dermid azonnal arra rendelé ki a' vadászok' nagyobb számát, kiket ő, mihelyt a' várból férjfiak, asszonyok, öregek és gyermekek, fenn szóval jajgatva előtolultak, és ő a' leghívebbeknek tetemet

és vadászkest által adott, minden fegyveresekkel követett. De akármilly tüzesen kerestett is keresztül egész éjszakán át, a' vizslák' alkalmaztatásával, az egész táj, még a' legmagasabb kőszalak, legmélyebb mélységek és legrejtettebb barlang is, sem a' hegyi Skót Allán, sem más gyanus, vagy akármí, a' mi további gyanításra vezethetett volna, nem találtatott, a' honnan teljesen bizonytalan maradt, ha az orozó gyilkosság talán régen elhalasztott vérbosszuállásból, vagy Albánia' kezének és gazdagságának féltéséből és gyalázatos irígyléséből, vagy éppen felekezeti gyűlölségből, egy hatalmas ellenséges vezértől megmenekedni, követtetett e el.

A' foganatlanul esett kutatás' bevégezésével ráköté magára Dermid, bár milly fáradt vala testben lélekben, a' kényteleniséget, nem csak Edgárral, mint mostan már Grangei Lairdal, hanem Dugalznak legközelebb lakó barátjaival is a' halálhíradást közleni, utóbbiaknak főképpen azon czéllal, hogy az ocsmány tett' felfedezésére alattomban munkálkodnának, és az öreg Lairdot, valamint ez által annak nejét és leányát, arra, mi nekik titok nem maradhatott, előre készítnék. A' gyász leveleket oly sietve írta, a' mint írhatta, 's leginkább lovaglóik által küldözé szerte; azután pedig nem vonhatá el

magát kötelessége alól, a' váratya' és várnagy' segélyökkel, Oskár' temetésére készületeket tenni.

Csak mi után a' szövétnek világnál temetésen jelen volt, csak mi után a' sirboltban, minden halottat kísérők' szeme előtt a' még egyszer felnyitott koporsóban a' vérrel irt vadászkardot Oskár' mellére tette, Edgár Grange' nevében a' koporsót gyűrűjével lepecsételte, és most már magányos szobájába vissza tért, adá magát háborítatlanul fájdalomának, 's nyere bátrat belsejébe tekinteni. Egészen érze, mit veszített ő maga, 's milly hirtelen, kegyetlen módon veszette; de azt is át látá, milly hasonlíthatlanul nagyobb ezen veszteség a' csak gyermekök' boldogságával álmodozó szüléknek, a' gyengéd-szerető hölgynek, ezen Albániának, kit ő kivirágzása olta mint angyalképet imádott, neki, kinek kedvéért ő a' szerencsésebb, de ezen szerencsére méltó Oskárhoz fordítá szívét, neki, kinek ő belsejében fogadást tett, azon férjfiunak, kit az választand, kit maga a' gondviselés neki rendelt, védangyal gyanánt mindig oldala mellett lenni, azt veszélyben és halálban el nem hagyni. De most — mily egészen másant szabta azt a' végzés! 's mi állá még hatalmában azon fogadásbul be tölteni? „Semmi sem marad nekem,“ — mon-

dá magában — „de azt már illőség is kívánja, hála Dugald és háza iránt, nagy Albániát becsülésem, korábbi összeköttetésem vele — semmi, mint magamnak hozzájok utaznom, a' Lairdnak és öveinek szoros, mindazáltal lehetőségig kémelő tudósítást adnom, a' nemeseket vigasztalnom, vagy legalább bánatjoknak társává lennem!“

Le mereszté szemét és hevesen lépegett a' szobában fel alá. „Nem!“ — kiáltá végre hosszas halgatás után — „a' lehetlenre nincs kötelezés! Hogy? Nekem keljen Albániának könnyeit, kétségét, vagy, a' mi szívemet még inkább szét zúzná, az ő csendes, könnyülést még szóban sem találó szenyveit látnom? — Ahoz — az atya' akaratja és Albánia' keze ismét szabadok — és én lépjek most, éppen most szemeik' elébe? Bizonyos vagyok én, hogy a' szülék, hogy ő maga, ki még a' kézfogás' ünnepén engemet lágy, talán szánást érző szívvvel, oldalához hívott, ki, mint egy testvér, a' tőlem való búcsukor is könnyeket öntött, soha, soha sem sajdítottak valamit az én titkomról? Bizonyos vagyok én, hogy Rynó, ki mindig bártortallanságomra haragudt, a' Lairdnak, kinek pedig egész bizodalját bírta, mindig halgatott? Sőt, ha ez mind volna is, ki áll jól nekem ennem saját szívemért? ki áll jól nekem azért,

hogy én, ha Albániát viszont látom, ha én őt szenvedni látom, részvétet nem árulok el, mely az én mélyen lobogó szenvedélyemre következtet?

Ha az ész valamit szükségesnek nyilatkoztat, és egy kinzó, ha már csak homályos érzés is a' kivitelnék ellene áll, szinlett okok is idvezlettek; akkor az'tán az ember munkás képzetthehetséggel addig festegeti a' le tanács-lót, míg az ész elhalgattatik. Így tépelődött Dermid Glencoe is még késő éjfélnél is oly sokáig a' dolgok' fekvésén, míg még csak egykori vissza térést is Dugaldhoz nem illő-nek, kötelesség és becsületérzéssel megegyezhetetlennek tekintett. Még mikor, alig órányi hosszú, nyugtalan szunnyadás után, melybe őt csak a' ki merítés sülyeszté, a' hajnal-lal ismét felkelt ágyáról, ugyan a' maradt meg győződése, és további szándéka hamarosan kész lett. Edgár' jószágain maradni nem akart; Dugald' várából magának kellett magát számkivetnie; a' Felföldön sőtt az egész hazában tartózkodás, kellemetlenné lőn neki; azért ismét egy elébb már mozgásba hozott plánhoz folyamodott, tudnillik, Károly Eduárd Fejedelemsíhez menni Francziaországba, kitől a' legkedvezőbb elfogadásban előre bizonyos vala. Midőn szint' ugy az öreg Laird-hoz, mint Albániához, oly szívesen és buz-

gón, mint hála és szerelem sugallák, íra, a' rokonokkal és más hasonértelműekkel dolgait elrendelé, és Edgár Grangéval egy öszvejövést harmadik helyen level által elvégzett, által adá a' keveset, a' mi még gondviselése alatt volt, a' várnagynak, 's mi után, még egyszer az ösi sirboltot meglátogatá, komor érzelemmel, csak egy szolgátul kísértetve utnak indula.

15.

— — „És alig aludt parázson
Uj halálszövétnekét.“

Akármilly előre vigyázólag intéztetett is minden Dermid által, 's eszközöltetett barátjaitól, hogy az agg Lairdnak és hozzátartozóinak a' rémítő ujság lassanként adassék elő, fáradságaiknak mindazáltal a' sok nyelvű hir, még az egyéb iránt senkinek sem ismeretes Allán' meg nevezésével is, elébe sietett. Dugald alig tudta magához térni; egy oly sokáig táplált, oly gondosan sürgetett, oly minden várakozáson kűl beteljesedett remény most egyszerre semmivé lett; az ő vén korában csaknem le kellett neki arról mondania, hogy Albániát férjhez adva, sótt unokákat lásson. Ha már ez előtt Oskárt szerfelett nagyra becsülte és a' leventés hőst, a' honnak

egyik szabadítóját ismerte meg benne; úgy most már, ennek meg öletése után, nem csak maga, hanem a' vele egyetértők' reményét is csaknem elveszettnek látá, és torsalkodott a' sors ellen, hogy az krákogó hollójának, Mae Rynónak jósló álmait, csak ugyan beteljesíté.

Albániát, mihelyt többféle környékezések után Oskár' halálárul sajditást kapott, az inkább kitalált, mint mondott, mintegy villám a' fehértlen égről, úgy sujtá földhöz. De alig tértek vissza életszeszei, alig látta ismét, a' mi körülte történt, midőn anyjának állapotja, kinek régen ki merített ereji most az utolsó döfést kapták, az ő éppen oly gyengéd mint nagy érzelmű szívét kényszeríté, minden álhatatot elővenni, és gyermeki kötelességből, saját fájdalmát vitézilég eltitkolni. Azért állitá, kezeit kulcsolva, hogy ő magát-a' gondviselés' rendelésének teljes bizodalommal alája veti, könnyekkel kéré anyját, lefeküdni, 's elébb elnem ment, mintsem a' Lady ezt tette. Mostantul fogva csak akkor távozott el a' beteg' ágyátul, mikor tökéletes elerőtlenedés kényszeríté arra, és mindig csak azon igyekezett, jóllehet maga is a' legnagyobb mértékben szűkölte a' vigasztalást, hogy anyját meg nyugtassa és felélessze.

De az atyának és leánynak minden gyen-

gédsege, az orvosnak minden gondossága, a' hű cselédségnek minden ápolása sem hosszabbíthattak oly életet, melyet a' kialvás-hoz már közel, még csak a' vidor kinézések az egyetlen, nagy elméjű gyermekért, csak a' várván várt óhaj, azt a' választottal oltár előtt látni, tartogatott még eddig. Alig négy hét' lefolyta után elhagyá lelke a' nemesnek földi borítékát, és a' Dugaldkápolna is új dicső támadásra váró lakót vett bé szövétnek-világnál.

16.

„Látátok a' lilíomon, ha ezüstgyöngy játszva állt
Mikor langyos tavaszeső napsütött mezőre szállt
Ó hát ismértek ama' szépnek képét is, ha sír
'S földi könnyel ékesülve, már itt dicső fénnel bír.“

Kevéssel Dermid Glencoénak a' Gran-gék' ősi várakból elmenté után, Edgárnak, a' már mostani Lairdnak, két küldöttjei érkeztek oda, kik nevében azonnal nagy jutalmat tettek fel a' fertelmes orvgyilkosság' felfedezésére és az örökséget birtokba vevék. Állítások, hogy ő maga rövid időn követéndi őket, nem oly hamar teljesedhetett be, mint ő kívánta volna, mert gyanítása ellen sürgetős dolgok tarták le. Végre elsült, magát ki ragadnia, és most mindenek felett utközben a' Dermiddel

őszvejövetel esett meg, melllynél ugyan mindketten Oskár' haláláról és Dermidnek a' királyi Herczeghez küldetéséről körülállásosan beszélgettek, de egyébiránt, mint pedig a' közös veszteség és Edgár' megelőző visellete várathatta volna, közelebb nem jöttek egymáshoz. Dermid a' révbe sietett, hogy hajóra szálljon; Laird Grange elindult birtokai felé.

Itt a' most már vezérlése alá vetettek új urok' meg érkezésének igen egyvelges érzéssel néztek elébe. Ők Oskárban, kik az utóbbi időben mindig közöttök volt, szíves, szüntelen javokra gondoskodó főt vesztek el; az ifjabb testvér némüképpen idegenné lett előttök; neki azokra, azoknak ő rá, keves gondjok vala; vissza is tetszett az a' Clán' szabad embereinek, hogy ő egészen katonaszolgálatban állot. De már az első idvezlésnél átláták mindnyájan, milly igazságtalanok voltak iránta, 's alig vala néhány napnálók, midőn ezt nem csak magok közt, hanem nyilván is megvallák. Már a' búsongás, melly most az elébbi vidámság helyett ábrázatján nyugvék és csak ritkán távozott el a' jó akarat' mosolya előtt, meg nyere neki minden szívet; de midőn több izben erősen állítá, hogy, bár milly nagyra becsúlje is a' szerencsét, mostantól fogva háboruban ve-

zetőjük, békés napokban barátjok lenni, azt mindazáltal Oskárjának halála által felettebb drágán vettnek tekinti; midőn nekik meg ígéré, minden csak hatalmában állót meg tenni, nekik bátyját ki poltolni: akkor szavai mintegy varázs erővel hatottak a' könnyen gerjeszthető indulatokra, 's azok nem csak fogadták, vele együtt élni és halni, hanem férjfiak és hölgyek a' leghűszívűlebben meg is kérek, helyhezetével mihelyt csak történhetik, felhagyni és örökre vissza térni közéjük.

Edgár most már néhány napig szakadatlanul a' bátyjától hagyott irományok' átnézésével foglalatoskodott és, a' mi hamarjában tétethetett, alattvalóinak javára elrendelte, de az alatt is követet küldött Laird Dugaldhoz engedelemkérés végett, neki fájdalmas részvétét a' Lady' halálán személyesen meg mutathatni és Albániának az ő Oskár hagyta leveleit ismét kézhez adni, melly látogatás, mint várhatni, a' legkötelezőbb meghívás által viszonztatott.

Viselete Albánia' első viszontlátásakor, ki most csaknem klastromi visszavonulásban éle, a' bánulatos csudálkozásra emlékeztetett, melly rajta bátyja' jegyesével első össze találkozásakor észrevétethetett, csakhogy mély keserítettetésének, akadozó szavának, földre süttött szemének, most még sokkal inkább

meg kellett nyernie minden érző szívet. Ez a' csaknem szenvedélyes, imádással határos holdulás könnyen meg magyarázható és ki menthető is volt; mert akármennyit szenvedett is Albánia, elébb a' rémitő hiradáson, később anyjának beteg és halálnyoszolyája mellett, akár milly gyakran folytak még most is mindig a' kedves holtak után magányban könnyei, akármilly egészen elhalaványult is arczán a' mindig csak gyenge pirosság; izmos ifjúsága, erős elméje mind a' mellett ellene állott egy tulajdonképpen való betegeskedésnek, és a' jó leány, a' korán özvegyült menyasszony, a' mély gyászban megható 's ígéző vala egyszer'smind, sótt, inkább égi, mint földi lényhez hasonlíta.

17.

„Kész valék érte nálni! —

De Isten nem kívánt;

Hagyd szerelmed' rám szálni,

Mit szíved neki szánt.

Bár fog eszedbe jutni

Fájra mindig hived;

De nekem reményt nyujtani

Nem sérti szent szíved'."

Mihelyt az ifju Laird magához tért, igyekezett a' csak meglepetésből elárult hevesse-

get mérséklelni, 's magán való hatalmának és ügyességének a' társalkodásban elsült, Albániának csupán a' legbuzgóbb törekedést, őtet vigasztalni és lehetőleg meg nyugtatni, még pedig oly gyengéd módon bébizonyítani, hogy lágy szívének hálája ki nem maradhatott. Minekutána neki a' leveleket és jeggyűrűt egy zárt ládácskában vissza adta volna, engedelmet kért eltávozhatni, de valahányszor Albánia' indulatja engedendi ujjal megjelenhetni. Albánia meg ígéré őt nem sokára ismét magához hivatni.

E' rövid időn megtörtént, és azután gyakrabban; mind kettejük' indulatja napról napra nyájasabban hajlott egymáshoz. Edgár kérte Albániát szeretett anyjának utolsó napjairól beszélni; Albánia őtet Oskárról közlésekre kérte, 's noha ő a' beszédet lehetőségig korábbi évekre, az ő és Oskár' testvéri indulatjaikra, Oskár' szerelmére a' minden menyasszonyok' leggyönyörűbbike iránt, igyekezett fordítani, mindazáltal, minthogy Albánia a' szolgálók' vigyázatlansága által valamit hallott a' vadászkardra véres írásról, nem kerülheté el, neki esküvel állítani, hogy Oskár még utolsó pihegésénél is ő rá emlékezett, a' mennyiben azon vonásokat, Dermid' és más hiteles tanuk' erősítése szerint, nem: Allánnak, kiről egyébiránt egy általában sen-

ki sem tud semmit, hanem ellenmondás nélkül: Albániának, kellett magyarázni.

Többszöri látogatásnál mind két részről elkerültetett, oly rázkodtató nemű tárgyakat meg illetni, és Edgár e' mellett is mind a' leggyengédebb gondoskodást mutatta az árván hagyot leány és menyasszonyról, mind a' legfinomabb és vonzóbb mulattatótehetséget. Midőn néhány hetek' lefolyta után elkellett utaznia, a' viszonos becsülésnek és barátságnak kötele oly teljes szívből volt megkötve, mintha valóban sógorok adottak lettek volna, mind ketten érzék, hogy a' válás' után valami kellemesség, valami kedvessé lett szokás fog hibítani, és Edgár az öreg Lairdnak legelevenebb háladatossággal tevé a' kívánt ígéretet, hogy csak hamar ismét eljön.

Indító ok, sőt szinlett kénytelenség is gyakran találkozott ennek betöltésére; mivel elein néha néha az ország'dolgairól beszélgetések tetszének tanácsosoknak, azután pedig még levelek is jövének Dermidtől, azon tartalommal, hogy Károly Eduárd, békétlenkedvén a' frantzia udvar' üres ígéretein és mindigtigi halogatásain, valamit maga kezére szándékozik kezdeni.

Ezen látogatásoknál az agg Lairdnak is mindig becsülésre méltóbbnak jelent meg Edgár, mind a' jó ügy iránti buzgalma és al-

kalmasléte miatt, mindent ki vinni, mind nemes gondolkozásai, és kellemes, szerfelett lekötelező módjaért; Edgár' társasága felvidítá az ősz' borongós elméjét 's csaknem nélkülözhetetlen leve néki. Azért nagy kedvetlenséggel hallá, hogy az ifju Laird egy nap, mikor magát igen komolynak, sőt csaknem levertnek mutatta, egy négy szem közti tanácskozás' végével, elbúcsuzott tőle, mivel el van határozva, rendelhelyére Edinburghba menni. Duga[d okát kérde. Rövid vonogatás után, csaknem félékenyen, azon vallomást gyóná neki, hogy ő a' legforróbb, tovább nem rejthető szenvedéllyel szereti bátyjának elhagyott menyasszonyát, és egyedül annak bírásatul függő nyugalma, 's éltenek boldogsága.

Talán buzgó kívánatában, Albániát még halála előtt férjhez adva látni, szándékaiban Skócziának javára és házának díszére, már valami ilyesről gondolkodott Dugald, talán neki is csak ezen pillanatban lett még világos, hogy oly öszvekötés által, mellynek semmi akadály nem állot utjában, minden környűlmények az elébbi helyhezetbe tétetnének vissza, 's minden atyai gondjai meg szüntetnének; elég, legkevesbé sem adott elhárító feleletet, mindazáltal gondolkozásidőt kívánt mind magának, mind kivált Albániának.

„Mit várhatnék sőt kívánhatnék a' dol-

lépésekkel a' szobából, még mi előtt Albánia egy szót ki ejthetett, csak az ajtónál hajtván meg magát egy kérő tekintettel. Szolgái a' várudvaron várták a' lovakkal, és kevés perczek alatt már a' völgy' csalitjai közt látszottak az ő s' az ő kísérei' lobogó forgói.

Az öreg Laird, legalább annyiban gyakorlani a' vendégi udvariság' kötelességét, az ablakba lépett volt. Albánia, a' még távolról sem sejdített nyilatkozástól meg lepetvén és mélyen megindittatván, ismét a' székre ereszkedett le, és fejét kezét a' hárfára hajtván, némán nézett maga' elébe. A' mint a' dolgok' egész fekvésénél, Edgár' viselete által az ő kinézésének könnyen gyanítására jöhetett volna, oly kevéssé juttatta mindazáltal kétszeresen szenvedett veszteségének eleven érzése hasonló gondolatra; jelen helyhezetének ujtsága azért szerfelett félékenyítő volt, és még inkább a' leve, mert atyjának velejövéséből következteté, az Edgár' feltétéről már értesítettett és ezzel egyetértett volt. „Hagyj most halgatnom!” — mondá, midőn Dugald kérdő tekintettel néze rá, — „még soha sem ötlött eszembe, akármiut becsülöm és tisztellem is Laird Grangét, benne más valakit mint jegyesemnek öccsét tekinteni.” — Azt hiszem ártatlanságodnak és egyenes lelkűségnek” — felelé Dugald — „s nem czélom,

téged erőltetni vagy nyakra före siettetni. Fontolj meg mindent, mi e' mellett kérdésbe jön, és higgyed erősen, hogy csak a' te boldogságod lehet kevés napjaimnak egyetlen egye." Megcsókolá homlokát és elhagyá.

Albániának tanácskozásai ön szívével több napokig nem látszának valami álhatatos meg határozáshoz vezetni valóknak, melly csakugyan megkívántató vala. Elein teljesen lehetlennék rémlett előtte, hogy Oskár' halála után valaha szívét kezét ismét elajándékozhasssa. Ha ez előtt vőlegényének minden jelességeit elevenen megismerte és magát annak szerelme által felettébb szerencsésnek érezte, most azt, midőn tőle elragadtatott, a' még szebbítő fényben látta, mellyben minden gyengéden érző léleknek drága elhunytjai megjelenni szoknak, valami belső szó kiáltá neki, azt soha sem fogja többé egy férjfi iránt, még a' legnemesebb, szeretetre méltóbb iránt sem érezhetni, a' mit első kedvese, az egyetlen iránt érzett, ki ő érlette született, sótt azt még nem is szabad neki! És valamint a' szinte oly lágy, mint tüzes, nagy mértékben fel gerjedt indulatoknál a' fantazia mindig gondolatot gondolat-hoz, képet képhez, álmot valóság-hoz láncsol, úgy utóljára még az emlék is első eljegyeztetésére, a' hű Mac Rynó' halálára, kit azon

pillanatban, midőn Edgár az ő nemzetségi bil-
likomot felemelte és csaknem a' sorsot via-
dalra hívó ihletéssel, hirdeté Albánia' dicsé-
retét, utóljára látott, az a' nélkül is nyug-
talan keblét még gyorsabb forrásba hozta,
's benne valami borzasztó, ha bár őn maga
által is döre és babonásnak ismért félelmet
nemzett.

De gyakrabban megújított meggondolás-
nál, elkezdé átlátni is, hogy Edgár legalább
haládatosságot érdemel az ő, magában nemes,
oly sokáig saját belső nyugalmának feláldo-
zásával leküzdött vonzalmaért; hogy ő ma-
ga adott neki némüképpen jogot annak re-
ményéhez, igaz ugyan hogy csak testvérileg
gondolt, de könnyen másként magyarázható
barátsága által, hogy ő, ha valaha férjhez
menne, a' miről pedig atyja nehezen álna le,
mind gondolkodása mind külső szerencsejawai
után, méltóbb férjet nem találhatna. És nem
szükségesen éppen Edgár tetszhetett e előtte
ezen esetben a' legjelesebb kérőnek, ő, kit
Oskár oly igen szeretett? Nem szerethette e
ő mindig a' testvért Oskárban, nem leginkább
bizonyíthatta e meg, ha talán az elköltözöttek
rólunk még tudnak, öccsében gyengéd, hálás
emlékezetét Oskárnak?

„Itt jövünk, itt jövünk,

Ünnepi pompával

Nőszni a' mátkával.

A' fiuk itt hozzák

A' drága ruhákat, mátká ajándékot.“

Midőn ily ellenkező nemű előterjesztések között több heteken által ide oda ingadozott, Dugald pedig majd távolabbi, majd közelebbi módon, értésére adá, milly kívánatosnak és hasznosnak tetszenék neki minden tekintetben ezen összeköttetés, mint száll, mihelyt őtet és Edgárt egybekelve tudja, örömmel atyjainak sirboltjába, magát, kiváltképpen gyermeki engedelkenysége által, a' meg-egyezésre rá véteté. Dugald irt Grangéhoz; ez ismét a' várba jött, 's megköszöné kívánságának betöltését éppen oly kéméllő szelídséggel, mint, a' milly határtalan szerencsésnek érzette magát, bebizonyító hévvel, és rimánylá csak utóljára, noha mindent az ő és Dugald' ígéjének alája vetve, a' szövetség' végrehajtását nem sokára halasztani, mivel az különben könnyen a' majd bekövetkező háborus esetek' változásának lehetne alá vettetve. Meg egyeztek, hogy a' lakadalom, de, a' királyi felekezetnél semmi

gyanu nem gerjesztés végett, csak a' legközebbi mind két részi atyafiak' beleavatásával, a' következő esztendőnek első havaiban tartassék. Az alatt Edgár Edinburghba akart menni, hol ő Albániával lakását venni szándékozott, ott, szeretett menyasszonyának és, legalább kevés időre, ipának is elfogadására, mindent előre elkészíteni.

Az ősz és a' télnek keményebb része elfolytak, az alatt hogy Laird Dugald és Albánia Laird Grangétól gyakran a' legelmésőbb és szerelmesebb leveleket, és edinburghi Igazgatóvá neveztetéséről is bizonyos hírt kaptak. Ezen méltóság magával hozta hogy neki és leendő nejének a' sok történeti emlékezések által nevezetes Holyrood-House *) lakul ki ürittetett. Mártius hó' közepében onnan a' vőlegény ismét elérkezék, a' forrón szeretett, istennéként imádott menyasszonyt

*) Edinburghnak ó városában fekszik, az előtt a' skót Királyok' székesvára volt és négy szeget képez magas tornyokkal. A' tálajdou vár azon felül a' hegytetőn fekszik. Az apátság, Holyrood-House, már még I. Dávid által, (még a' Brucék' nemzetiségéből) állittatott; V. Jákob, Máriának atyja, lakot épített magának abban. Mária ott lakott. 1830-ik évi november hó' elejétől fogva Franciaország elébbeni, Királyának, X. Károlynak, ki a' mint mondják, már az előtt is talált ott egyszer menedéket, ürittetett ki, és későbbben néha még egy „Holyrood-Housei Cabinétról“ is beszélgettek.

haza vinni. Mi, az elébbeni eljegyzés' ünnepével öszve hasonlításban, a' hivatalosok' sokaságában hibázott, szerfelett pazarló pompával pótoltatott ki. Mert valamint, semmit sem kénéllet az agg Laird, egyetlen leányát abból mi nem sokára egészen övé leend, a' legdúzsabban ki készíteni, és a' tőle oly igen óhajtott férjhezadást minden házának tartozó méltósággal meg ületni, úgy az Edgártól előre küldött ajándékok többet ígértek drágaságban és izlésben mindennél, a' mit eddig ezen nemből látott az ember, de a' magával hozott menyasszonyi ék még sokkal nagyobb mértékben felül multa azokat. Valamint a' már mostan Igazgató maga a' legragyogóbb formaruhában, úgy állt Albánia legdrágább aranyanyagu és gyöngyökkel szőtt köntösben, drága kövekkel inkább terhelve, mint csak ékesítve, az oltár előtt; a' menyasszonyi koszoru éjeli fűrtjein egy királyi koronához igen közel vala, 's ő maga, a' lesütött szemekkel, mellyekben egy szép léleknek egész mélysége tükröződött, a' halaványsággal és szelídséggel, a' lágy búsongással és néma megdicsőüléssel, ha földit földfelettihez lehet tenni, az ég' nagy Királynéjára emlékeztetett.

Ha az új egybekelt hölgy mindjárt a' kápolnából visszajövetelkor megragadva, és szenyvedve érzette is magát, ezt mindazáltal ma-

gában kiváltképpen az ottani sirboltban nyugovó anyjára emlékezésre kente, és igyekezett magát az atyjának tekintetében való öröms a' gyengédség által, mellyet neki Edgár minden környületek' legfinomabb figyelésével, mind annak szorgos elkerülésével, mi Albániát megszoríthatná, mutatott, felbátorítani. Mi után, mind az atyai, mind a' szomszéd várakban, majd nem két hét folyt el egymást váltó örömek közt, utra készült az új házaspár Edinbugh felé. Laird Grange, hogy a' mélyen megindult nőben Oskárra fájdalmas gondolatokat ne ébresszen, tanácsosnak találá, várát, jóllehet övéinek az ellenkező' ígéretét adta, most egyszer elkerülni, és a' közvetlen legközelebbi utat választani. Albánia csak legbizottabb, vele és érte nevelt Emmyjének kíséretében vált meg ártatlan örömeinek nézőhelyétől, kedvelt atyjától, minden várlakóktól és szomszédoktól, számolhatatlan könnyek közt, és Dugald, a' meggyőződéstől, hogy most már egyetlen gyermekének boldogságát erősen megalpoltnak tudja, mintegy újra ifjodva, Albániát, és magát azon bizonyossá tétellel vigasztalá, legkésőbb, két hó' elfolyása után, őt mint fiatal házi asszonyt saját tűzhelyénél fogja megölelni ismét.

„Asszonyi szépség asszonyban mi valódi királyné;
Hol vagyon, ott regnál, regnál csak azért mivel,
ott van.“

Az egész utazás, Edgár' és barátjai' előre gondoskodó kedveltetése miatt, egy szünetleni menyasszony vagy is inkább győzedelmi vitelhez hasonlított. A' fiatal Lady, kinek férje nem csak mint Edinburgh' Igazgatója egész Skócziában egyik legnagyobb tekintetűnek tartatott, hanem előző viselete, adakozósága és külfénye által is, minden indulatot magának tulajdoníta, csaknem minden éjeli szálláson, musikával, koszorúzott szüzekről és gyermekektől fényesen kivilágított szobákban, és az ő tiszteletére gyülekezett társaságoktól fogadtatott el; és minthogy ő magas kellemet majdnem megható szeméremmel kötött öszve, nem csak csudáltatott és ünnepeletetett, hanem valóban szerettetett is. Magasztalák Laird Grangét és Albániát mint legtökéletesebb ifju párt; híre és szépsége, sőt neve is Skóczia' fejeér Liliomának, mindenütt előre futott a' Lady előtt, 's a' fő városban feszült ujságkívánás és előre beszívott jóakarát alig várhatta megérkezését.

Midőn tekintetének Edinburgh' merészen

fel nyúló sziklatetői, annak erőssége, mintegy a' fellegekben lebegve, dombterületneműleg emelkedő tornyai és palotáji, pompás és komor épületei, az ó és új várost öszveköthiddal együtt, először mutatak magokat, az a' búsongás fogta el, mellytől nehezen szabad valaki egészen, kivált ifjúságában, ha először előtte egy még neki ismeretlen, hosszas időre, talán örökre való lakhely, terjed el, ha a' gondolat, ott még egy baráti lelket sem tudni, ha a' kérdés: boldogságot vagy balsorsot fogsz-e te ott találni? a' szívet nyugtalanabbul dobogtatja. De ezen érzés hátra vonult és hízalgő reményeknek engedett helyt, midőn a' városba jutván, nem csak az örök katonai tisztelkedéssel fogadák az Igazgatót, nem csak előkelő és csekély tisztelve köszönt és nyájas szemekkel nézett a' kocsiba, hanem az ablakokon és erkélyeken is szépen piperézett Edgár' ismeretségebeli dámák fejr kendőket lobogtattak, sőt némelyek ezek közül mívészeti fejr Liliomokat viselének hajokban és kebelökön.

Ha már ezen elfogadás Álbániát mélyen megillette, sőt csaknem megszegyenítette, és egyszer'smind valami örömbé merülésnébe süllyeszté, úgy a' Holyrood-Houseben számára rendelt szobák' pompás felbutyorozása csak a' tetszetes tündér álom' hosszabbítására

szolgálhatott. Itt sem a' mesterséges alkotáson, sem az aranyozott faragott munkákon nem kémeltetett mi sem; pompás falszőnyegek válták egymást felséges képekkel, mellyek közt még Titian és Holbein, Rubens és van Dyck sem hibítottak; drága, ha bár nehézkes, dolgozó asztalokat és mívészeten ki varrott székeket csak hárfa' és lant' mívészeti becse mult fel; külföldi madarak és vakító fehérségű agarak elevenítének egy szobát, mellyet ritka, ezen climától csak a' kertész' ügyessége által ki csalt virág 's virágos növények egy kis paradicsommá alkotának; jeles ábrázatú, szépen öltözött nagyobb és kisebb nemű szolgálok, és ilyen csatlósok, tarták magokat szerencséseknek, uj urnéjok' kezét, vagy csak ruhájának szélét, csókolhatni.

És alig nyugodta ki Lady Grange néhány napig 's uj körületéhez alig szedte rendbe magát, midőn minden rang és gazdagság által kitüntetett familiák vetélkedtek, ő felségének, az Igazgatónak, és gyönyörű fiatal nejének, a' legválogatottabb vendégségek által tiszteletöket nyilvánosítani, melly önkedveltetéseket a' Laird nem hagyhatott viszonozatlan. Így ére ujonnan a' fényes mulatkozás fényes mulatkozást. És noha ez az örökös barangolás, ez a' szünetleni kedvhajhászás, ez a' gazdagsággal és ízléssel fény-

űzés. Albánia' szívével öszve nem hangzott, noha neki mind ez nem helyes utnak látszott a' valódi boldogsághoz; igyekezett Grange ezt belőle kibeszélni, 's az ő, jöllehet gyenge, kedvetlenségét valami honvágynemre fogta, mellyet minden bizounyal tisztelni kell, de melly nem sokára magától elülepedik. Azon felül e' gyakori ragyogó körök azt fogantaták, hogy Albánia közönségesen csudáltatott, sótt tulajdon nemének nemesebbjeitől még szeretttetett, és némelly igen fiatal, tüzesen érző Skóttól titkon imádtatott is. Albánia iparkodott, ezen, mint neki látszott, csak ajándékozott kedvező indulatot a' legmelegebb jóakarattal, szinte mint a' legelevenebb szánakodással a' szűkölködők iránt, megérdemleni, 's e' szerint a' nemes hölgyiségnek ideáljához mindig közeledett; férje pedig nem minden kevélység nélkül legelt a' gondolon, hogy oly igen jeles, sótt Skócziának első szépségeül magasztalt, lényt magaénak nevezhet.

21.

„Korona tündöklík a' regnek lángjánál —

Nékem ó pásztorné adj koszorút!

A' kigyók sziszegnek a' trónnak polczánál; —

Viólán könnyen lejt a' lígeti táncz.

Örömet, szerelmet kerestem — de azt

Nem leltem! nem rejt azt a' bársony palást.“

De mintha a' sors a' néha igen hangos

neműleg mutogatásra ki tett öröm által vialdra ki híva látná magát, még április hónap lefolyta előtt, fanyar panaszos hang keveredett a' vidám lármába; egy feketébe öltözött lovag azt a' követséget hozta, hogy Laird Dugald Macdonald ki mult. A' tiszteletes öreg ugyan Albánia' elutazása után nagy munkássággal tett rendelkezéseket, rövid időn utána menni; azonban, mintegy mintha már mindent elért volna, a' mit még ide lenn elérni óhajtott, testi ereji lassanként hanyatlottak és egy reggel ágyában örökre elaludva találták.

Ha mindjárt, Dugald' korában, halála csak mint egy természetnek lefizetett adósság tekintethetett is, gyengéd szívű leányát még is, ki most már oly rövid idő alatt három ötet oly közelről érdeklő gyász esetet szenvedett, a' legmélyebb, csaknem búskomorságba fajuló szomorúságba meríté. Laird Grange igyekezett, a' mennyire csak inkább inkább nevedő foglalatossági engedék, ötet lehetőleg vigasztalni és gondolatjait más tárgyakra téríteni; de elébe terjeszté, mihelyt valamennyire magához jött, a' hagyomány' birtokba vevésének szükségét is. Albánia kérte ötet, erről helyében gondoskodni, 's ellátá őt, a' mennyire törvényes mód szerint meg kívántatott, az ahoz való meghatalmazással.

Jóllehet Albánia egyébiránt, erős elméjével, darab idő múlva ismét megnyugváshoz 's magát a' gondviselés' akaratjára bizáshoz jutott; mindazáltal még sokáig komor fátyol maradt ő rá nézve elterülten az egész teremtményen. Azért majdnem fájdalmasan esett neki, hogy férje, mihelyt csak az illőség' legszorosabb szabályainak elégtételt, kedvetlenül tetszék látni, hogy ő magát még tovább is nem csak nagyobb, hanem kisebb társaságoktól is elvonta; olykor az a' meggyőződés akarta magát rá unszolni, mintha inkább külingere és vagyona volna, mi Edgárt boldogítja, mint az ő belértéke, mintha nem szeretettetnék úgy tőle, mint hajdan Oskártól; néha még úgy is tetszett neki, mintha gyérebben keresné meg őtet és rövidebb ideig mulatna nála: de félreveté ezen gondolatokat 's ön magára haragudt azon igazságtalanságért, mellyre fájdalma csábítja.

Hogy magát attól elvonja, mindent kikeresett, a' mi csak felvidítésra és foglaltoskodtatásra szolgálhatott. Majd mesterséges hímezéseket kezdett, mellyen szolgálóival dolgozott, majd ismét igen buzgóan hárfa-t és lantot gyakorlott, melly mellett osztán az ifjuságától fogva neki is oly kedves népdalokra és, azok közt, azon balladákra is jött a' sor, mellyek részént Mária Stuárt

Királynénak tiszteletére költettek, részént ő tőle magától kevéssel kivégeztetése előtt költetetteknek tartattak. Ha az idő engedte, meglátogatta a' már régisége miatt tiszteletes Sz. Giles templomot, vagy némelly barátnéjének kíséretében apró vándorlásokat és utazásokat tett, mellyek, minthogy Edinburgh körül kevés sétahelyek vagynak, csaknem kizárólag a' mint egy felhőkben trónoskodó Arthur Király' székéhez, vagy a' mélyen fekvő, gazdag népes Leith révvároshoz, vezék irányokat. Ha pedig ily kirándulásokra nem vonzódtott, meleg részvéttel látogatta meg Holyrood-Houseben a' helyeket, hol Máriának emlékei vagy maradványi találtathattak. Jól eső és mégis fájdalmas érzéssel, melly önmagának meg nem tudta fejtetni magát, és mellyet az ember csaknem az ő rá közelgő sors' előérzetének tulajdonithatna, keresé meg a' szobákat, mellyekben, hiteles moda' következtetésében, a' szép Királyné lakott és IV. Jákob született, vagy szemlélgetett egy már csaknem széljel hullot ágyat, mellyben Mária aludt, egy ezüst és selyem hímezést violaszin bársony aljon, mellyet ő készített, vagy a' szobát, mellyben vacsorált, midőn segélykiáltást halla, és nem sokára azután a' maga Darnlay által vezetett gyilkosok be rontván Dávid Ric-

c i o t oldala mellett tizenkét gyilkoszúrással megölék. Még látszanak a' vérvnyomok a' falon és aljazon.

Férje ugyan mosolygott néha az ily szarándokságon, mint asszonyi ábrándozás' szüleményén, mindazáltal Albánia' buzgóságát Máriához a' Skócziának egy leányát, Dugald Macdonaldnak egy leányát, díszesítő honszeretettel menté ki.

22.

„Ne higj nekik. Gazúl vélik!“

Lassanként mindig erősebben meg győződött a' Lady, hogy közel volt hozzá, férjét elismerni. Az ő tetszeskedése, figyelme az Albánia' legcsekélyebb kívánságára is, egészen egyenlő maradt, 's oly férjfiutól, ki nem csak nyilván sok ágazatú hivatalt visel, hanem, mint még atyjától tudá, a' Stuártok' dolgaiba is mélyen be volt szövődve, nem követelhette mindenkor a' szabados vídámságot, melly által ő korább oly buzgón lánczoltattott Oskárhoz. Azért nem is botránkozott meg, midőn Grangéje, körül belől augustus' közepén, ki nyilatkoztatá, hogy a' környületek kívánják, most ujlag nagyobb társaságokat hívni, és ezt oda magyarázta, hogy, a' britt tábortól Fontenoinál szenyvedett megve-

retés *) után, Károly Eduárd további halasztás nélkül a' nyugoti Felföldre érkezett és Clanronald Nagynak, leghűségesebb barátjának birtokán, a' három színű zászlót felütötte. **) Ezen események által, mondá, hozatándik az, hogy most már olykor olykor némelly nagy rangú idegen igaz vagy álnév alatt Holyrood-Houseben megfogna jelenni, kit ő vendégségekkel 's más ünneplésekkel megtisztelni annál kevésbé kerülhet el, mivel ily nemű egybejöveteleknél igen is sokat végezhetni rövid és gyanutlan módon, mit a' vendégek' nagy száma legtávolabbról sem sajdit.

Minthogy Albánia, atyjának várában elébbi esetekre emlékezve, — ezen előadást igen megfoghatónak találta, egyszer'smind pedig, mint Donaldleány, valamint csaknem az egész asszonyi nem, a' rémséges és levetés Stuárt Károlyt felettébb kedvellte, tüs-

*) 1745. Májushan.

**) Még pedig egész, újabb értelmében is, tudnillik fehér, kék és veres csíkokkal. Hihetőleg a' kék és veres a' Stuártok' színe volt, a' fehér pedig Franciaország' Királyának, mint védnek és szövetségesnek tiszteletére vétetett fel. A' mostani francia nemzeti színek közt is a' fehér királyi, a' kék és veres pedig Páris városának régi czimer-színei. A' revolútió' első kiütésekor a' szövetségesek zöld leveleket hordoztak különböztető jelül, és már zöldet akartak nemzeti színnek nyilatkoztatni, midőn észbe jutott, hogy a' gyűlölt Gróf Artois ezt a' szint viseli.

tént megígérte, helyhezetének, mint házi dáma, a' lehetőségig becsületet szerezni, 's ezen ipar nem sokára oly jól elsült neki, hogy szépségének híre mindig tovább tovább terjedt, sőt némelly tüzes felföldi és módos franczia, a' bortul és Albánia' szemétül felgyúlasztatván, az Igazgató' nagy tettségére, az asztalnál erősen állítá, hogy ezután a' zászló' fejr színénél nem a' királyi francziára, hanem egyedül Skóczia' Liliomára fogna gondolni és ezen új Oriflammet szíve' vérével fogná védelmezni. Sőt, a' Lady még akkor sem hagyott alább szorgalmában, midőn Laird Grange egy nagy titokban érkezett idegent, Lady Harriet Loudon név alatt, mutatott be neki, és ezt, mint a' koronához jogot tartónak titkos alkudozóját, legfeszesebb figyelmébe ajánlotta.

Hogy dámák gyakran, Státus dolgokban is, nem csak a' leggyanútlanabb és tekervénytelenebb, hanem a' legügyesebb és ellenáthatlan eszközöket szolgáltatják, minden nem egészen tapasztalatlan tudja, 's így az Lady Loudonra nézve is igen alapos lehetett. Egyébiránt mondatott négy szem közt, hogy az, mint magát kiadá, éppen nem előkelő olasz házból származott és özvegye egy ilyen nevű Lordnak, hanem egy olasz tánczosnak 's egy franczia asszonynak leánya és fiatalabb ko-

rában ballet tánczosné volt, később pedig valami gazdag angol tartotta és utóljára egy ideig Stúárt Károly diadal kocsija' elébe fogta. A' mennyivel felül multa Lady Grange Harrietet jóféle, erkölcsös szépséggel és megnyerő kellemmel, annyival felül multa Harriet Albániát buja, érzéki ingerrel és ama' szerfelett csábító lénnel, melly gyakran a' férjfiakat annál inkább lelánczolja, hogy nem kiszámítva, hanem vele születettnek, nem tulajdonosított készségnek, hanem csak könnyű elme' és természetes önkénység' szüleményének tetszik. Harrietnek még fontos dolgokban is rá bíró és megnyerő talentoma sem hozathatott kétségbe, sőt inkább szónoki tüzet, eleven, és álnok elménczséget, mindent használó fertélyosságot, és valami, a' komolyan is könnyen elalakoskodó szemtelenséget atyjától és anyjától egyszer'smind látszott örökleni.

23.

„Hogy időd' rá szedd, nézz úgy mind időd!
Idvez légy! mondja a' nyelv a' szem a' kéz;
Ártatlan violaként látassál —“

Midőn Albánia egy reggel, búsíttatva azon vizsgálattól, mellyet tovább magától meg nem tagadhatott, hogy férje a' házi urnak és gavallérnak kötelezéseit Lady Loudonra nézve

még is igen messze viszi, maga sorsán szomorkodott, midőn magának megvallá, hogy ő, ifjuságának minden mosolygó kinézései, atyjának minden vidor várakozásai, minden fény mellett a' külsőben, melly neki majdnem minden saját érdem nélkül, de vele soha vissza nem élve jutott, magát még sem érzi boldognak; az Igazgató bejelenteté magát nála 's azután csak hamar teljesen utrakészülve lépett be. A' legforróbb gyengédséggel ölelven meg Albániát mondá rövid bevezetés után, hogy neki bár milly nehezen esik, csak néhány napra is megválnia tőle, mindazáltal fontos ügyekben elkell utaznia, mert nem csak hazaszeretet, hanem az ő viszonyos saját boldogságok is kívánja.

Albánia, mint Grange várta, felvilágítást kérven, elkezdé: „Hogyan halgathatnék el neked valamit, kinek okosságát ismerem, és kinek én, az ajándékozott rámondás' első pillanatjában tett eskümet, téged minden földi magasság' tetejére emelni, fel kell oldanom?“

A' Lady mindig feszültebb leve; valami aggodalmas sajdítás mindig nyugtalanabbul dagasztá keblét. — „Az idő szoros“ folytatá Grange — „most nyiltan kell veled beszélnem, ha szélesen nem beszélhetek is. Te származásod, szépséged és gazdagságod — ne magyarázd kevélységre, ha hozzá ragasz-

tom: házasságod által velem — kérdésen kívül első dáma vagy Edinburghban; ha a' szél ezentul is kedvezőleg fuja szerencsehajónk' vitorláját keves hihad leend, mint talán csak a' név, hogy egész Skócziában első légy, de talán még ez maga sem! A' főváros' Igazgatója, Lord-Helytartó, Alkirály, oly lépcsők, mellyek egymáshoz igen közel fekszenek — 's annak, ki az alkalmas pillantást meg tudja ragadni, nem elérhetetlen!"

„Mit mondasz?" bele vága a' Lady — „reszketek, mikor így beszélni hallak."

„Inkább az ujság," — viszonzá Grange — „én abban egy Donaldlányról meg vagyok győződve, — mint a' gondolat' merészsége miatt! De, mihelyt ezzel megszokott fogsz lenni, kebeled büszkébben fog a' mellett emelkedni. Bizzál mindent, a' mi merészeltnek látszik, pedig nem az, Edgárodra; maradj egészen, szokott szép körödben, mint a' Liliom a' virágok' országában, Királyné a' férjfiak' szívében, igéző uralkodóné Holyrood — Houseben, és — munkálkodjál mindenek felett egy alkalommal, melly nekünk nem sokára, de talán többé oly hasznosan soha sem mutatandja magát. Kevés napok mulva két idegen fog beszólni hozzánk, kinek egyikét ismered. Én mind kettőnek udvarison kötelezettje vagyok; a' mi jövendőnknek egy része ő tö-

lök függ; én nekik ragaszkodásomat és készségemet minden módon kívánom bebizonyítani, nekik annyi vendégszeretést mutatni, mennyit a' legfinomabb kedvben járás kigondolhat; 's őket igen sokáig meg tartani. — Vedd elő tehát minden a' szépségnek költsönözött hatalmadat, hölgyi kegyednek minden báját, gazdag elmédnek minden erejét, ezen vendégeknek itt tartózkodásokat felettébb kellemessé tenni; közönséges híredet kissebbíteni fogná, haők ezen várat, mint egy semmit nem jelentő nemes asszonynak pusztá lakát, talán már első nap, ismét elhagynák.“

Álbánia szemét erősen, csaknem merően, függeszté reá. „Hogyan értsem szavaidat?“ — kérde nagyon nyugtalanítva — „mit kívánsz tőlem? Már darab idő oltá úgy rémlett néha nekem, valami kettős, veszélyes játékot játszol.“

„Oly éles látású vagy?“ válaszolá Edgar, nem minden indulat nélkül. „Derék!“ — tevé hirtelen hozzá — „nem vétettem el magamat benned; te azon polczra születted, mellyre a' sors akar vezérteni. Ezen felül — az, a' mit tőled kívánok, bizonyosan könnyű és kellemes kötelességeddé válik, ha nevét a' már neked ismerősnek megmondom.“

„Tedd hát azt.“

„Dermid Macdonald Glencoe, — most

atyád' halála után, a' legközelebb álló nagy bátyja' betegeskedésével, annak számos, harczos Clánja' Nagya és vezére, 's azon atyafinak jóakaratjából egy meglehetősen várnak birtokosa."

„És ez iránt," — mondá Álbánia, minden asszonyi méltóságát érezve, elbámulva és felgerjedve egyszer'smind — „kihez engemet kora gyermekség' lánczai kötnek, hiszsz engemet vendégszeretésre felszólítani kénytelennek, a' mit hiszen én barátid közül mindenikkel önkényt gyakorlottam? Ez iránt — engeddd meg nekem is nyíltan szólanom! — vegyek én elő, ha ez általában méltatlan nem volna hozzám, eszközöket, mellyek, legkevesebbet mondván, a' tettetéshez és hamisághoz legalább közel járnának? Őrizzenek meg minden Szentek minden gondolattul, — melly téged sérthetne — mindazáltal, a' mennyire legalább az én szemem hat — kívánságodnak valami más czél látszik alapjául szolgálni, melly nekem, mind addig mig nem ismerem, — két értelműnek kénytelen látszani!"

24.

H a m l e t.

„Nincs az egész Dániában egy álnok is
Ki — főcsalárd nem volt.

H o r a t i o.

Azt mondani, Herczeg! kísértetnek
Nem volt szükség fel jönni sirjából.“

Az Igazgató egy tekintetett vetett rá, mellyben fájdalom és tovább nem zabolázható hevesség látszának küzdeni; hatalmas lépésekkel méné nehányszor alá 's fel; azután ismét elkezdé külszin szerint, juházódást keresve: „szép gyengéjök nemes lelkeknek, minél rényesebbek magok, annál kevésbé gyanítani valakiről rosztat. Dermid Glencoe ifjúkori barátod vala, az ő viselete kezdettől fogva igen határozott volt; becsülnöd kellett viszatartózkodását, jó indulatot érzettél iránta, sőt őtet, ama' viszályokkal teljes kézfogási vendégségben magad mellé híyád azon helyre, melly talán a' vőlegény' öcscsét illette volna! És most — fel takarjam egy képről a' leplet, mellytől vissza fogsz borzadni, de kénytelen vagyok, mert nem csak honszeretet, hanem egy kötelesség is, melly minden vércseppet bosszuállásra parancsol bennem, kényszerít arra! Szedd össze hát indulatidnak minden

den erejét és tudd meg: Dermid nem csak Károly Eduárdot akarja elárulni, hanem ő volt az is, — ó hogy valamit kell számnak ki mondani, a' mitől az emberiség vissza tántorog! ki az Oskár' orozó gyilkosát küldé! —

Halaványan, ájuláshoz közel, esett hátra Álbánia a' nyugágy' párnájára; de hamar ismét felkapá magát, és kiálta minden erejének elővevésével: „soha sem fogom azt hinni. Te férjem vagy, Dermid nekem soha sem adott okot a' legkisebb kétségre nemes lelkűségén; én bizonyosságot kívánok, ha egészen meg nem kell benned csalódnom!“

„Az irányzott árulásnak bizonyosságai“ — felelé Grange — „csak a' szerencsés történetből általam elfogott jelirásokban lehetnének, mellyeket te olvasni nem vagy képes. De higyd el nekem, kinek boldogsága tiedtől választhatatlan; akár reményljen Dermid a' maga és néhány szövetségese' Clánjára bízakodva, valami meglehető's elsőbségre jutni Skócziában, akár munkálkodjék a' királyilag gondolkozókkal egyetértésben, elég, azt a' szándékot sarkalja, a' Fejedelemfit, ki rövid idő mulva ide érkezik vele, mihelyt ismét kívül van Edinburgh' falain, alattomban elcsipeti és az angoloknak által adatja; azért kell mind kettejüknek oly sokáig itt marad-

niok, míg az én ellenintézeteim által ezen árulás megakadályoztathatik.“

„Dermid árulója az igaz ügynek?“ — kiáltá Albánia „titkos ellensége Károly Eduárdnak, kiért ő évek óta fáradhatlanul munkálkodott? Soha, soha sem fogod azt belém beszélni!“

„Mivel ön szived megvesztegetett, mivel megvakítottál!“ felelé Edgár — „mivel elétől fogva elhagyád magadat ámittatni Dermid' képmutató, az ő, mint neked látszott, szerény, helyes viselete által! De — nem fog még leesni szemeidről a' lepel, ha én neked ezt a' színeskedőt az ő egész, ördögi feketeségében, ha én őtet a' te és az én Oskárom' vérével befertéztetve mutatom?“

„Beszélj csak tovább!“ — monda a' Lady erőtlen hangon és bágyadtan le esett karokkal — „ne egyenként számold a' méregcseppeket!“

„Gondold meg csak,“ — elkezdé Edgár — „ugyan ki forgatta elméjében kezdettől fogva, kezedet meg nyerni, ha mindjárt ezt elrejteni igyekezett is, és csak alattomban sürgette zsoldosa, Mac Rynó által? kinek lehetett volna nyereségesebb bírásod, mint Dermidnek, ki azután, már atyád' életében, a' dologhoz képest, a' Clánnak Nagya leve, a' mire most már előre nem látott történetből jutott? ki simult, midőn Oskár elébe tété-

tett, legbuzgóbban a' vágytárshoz, kít gyűlőlnie kellett? ki követte őt várába és szolgált neki mintha alattvalójihoz tartoznék? És m'ért csak akkor követtetett el az iszonyú gonoszság, mikor bennem Oskár' védelke oldala mellől eltávozott? m'ért nem követte őt Dermid ama' szerencsétlen napon a' vadászatra, a' mint pedig elébb mindig történt? m'ért érkezett meg csak akkor, midőn a' gyilkosságnak már megkellett esnie? Tovább kérdezzem? No hát! ki vitte legelébb a' vadászokat azon névre: Allán — ketség kívül, hogy a' gyilkosság' gyanuját egy harmadikra, talán nem is lételezőre, fordítsa? ki hajolt azután, hogy ezen hír' első terjesztőjének ne neveztessek gyorsan ismét más felé és akart: Albániát“ olvasni? ki vette a' kardot magához és tartá őrizet alatt? ki tette azt a' koporsóba, a' m'inek alig gondolható valami oka? ki látogatta meg később egyes egyedül a' sirböltöt? — És miért iszonyodott ő, neked, a' mint pedig illetet volna, a' halálhírt maga meg vinni? miért távozott el az egész vidékről és futott Francziaországba? miért — ó hányszor nem árulja el a' legfortélyosabbat is a' lelki isméret! — mond meg, miért lelték az én meghatalmozottjaim a' koporsót, noha még Dermid' gyűrűjével pecsételve, de a' kardot abban többé nem találva?“

A' Lady, oly sok rettenetes emlékezet-
től ostromoltatván, és egy uttal a' még is
csak felbugygyanó kétségtől ide 's tova há-
nyatván, sokaig nem felelhetett; reszketett,
öszve kulcsolá kezeit és merően nézett az ég
felé. „Hagyj most magamban!“ — kiáltá vég-
re. — „Igen sokat hallottam, magamat tüs-
tént rendbe szedhetni; ha vissza térendesz,
lesz még elég idő, a' továbbirul beszélni.“

Ebben Edgár meg egyezett, a' legna-
gyobb halgatást bízta rá, láthatóvá tette neki,
hogy jelen helyheztetésében az életet más
szempontból kell tekintenie, mint hajdan a'
felföldi várban, 's közös bosszuállásra szólítá
fel Dermid ellen. Akkor megcsókolá kezét,
be kiáltá meghitt Emmyjét, és elsiete.

25.

„Arthur' széke legyen ágyam
Vánkosom párnám nem melegült
Szent Antal' kutja oltsa szomjam"
Mi olta hív szerelmem meghült.

Az Igazgató, míg utazása alatt magával
tanakodott, nem egészen elégedett meg sza-
vainak Albániára hatásával, csaknem saj-
nálta, hogy őt a' titokba avatta, mindazáltal
mondá magának, hogy ez, ha célhoz akar
jutni, el nem kerülhető vala, minthogy Lady

Loudon a' fejedeleminél az ujság' ingerét már elveszté, a' szorosan gondolkodó Dermidre nézve pedig semmi vonzó erővel nem bír. — Azonban, mindjárt átlátá, hogy Albánia, még trónra ki nézés által is, alig fog valamire vétethetni, mi, a' mint ő vélte, felettébb gyengéd asszonyi érzelmének ellene szegeződnék, még is az utóljára rajta észre vett rázkodtatást, halványodást és szemeinek tüzes sugárzatit annak jeléül vette, hogy sikerült neki, benne Dermid iránt gyűlölséget és bosszukívánságot gyújtani. De a' különben éles tekintete megcsalá; mert mi azon beszélgetés után mázsa teherként nyomta Albánia' szivét, mi egész lelkét marczongá, ide 's oda tétovázás vala mintegy ég és föld közt, emberiségbe hívés 's abban teljes kétségeskedés, és a' kinozó bizonytalanság közt, hogy férjét e vagy Dermidet, kiket mind kettejüket sok ideig a' világosság' angyalainak nézett, kelljen a' sötétség' lelkének néznie. Egyikkel közülök ezen esetnek kellett lenni; ha Dermid volt, mint Edgár őt festé, kinek lehetett még hinni: ha szanszándékkal rágalmazta őt úgy Edgár, milly fekete nem volt akkor saját lelke?

Midőn magát egész nap, 's a' következett éj' egy részén, ily fájdalmas meg gondolásokkal gyötrötte, a' legközelebbi, napvilágos reggel valami megnyugvásnemhez ju-

tott; meg győződöttnek tartá magát, hogy valaki törekedik, a' szövetkezettek közt egyenetlenség' magvait hinteni, 's név szerént Edgárt és Dermidet, mint két leghatalmasabbat, ellenségesíteni, 's reményle, talán az együtt munkálódás által, elsülend, mind ketőt igazoltatni egymás iránt.

Ez a' gondolat ujja szülte. Több napig rem részesült már fris levegőben; a' napfény és kék ég, mellyek kecsegtetve kacsingattak be a' boltos ablakon, szabadba csalák; azért néhány ismerősit meg hívott, vele egyszer ismét Arthur Király' székére fel menni, de magát, midőn azok akadályoztattak, sem hátráltatá szándékának kivételétől. Ez a' trón' alakjában felemelkedő szikla ugyan nagyobb részent meredek és járatlanoknak nehézkes, a' honnan azt a' nép' hiedelme a' hajdannak némelly borzasztó regéivel ruházta fel; mind a' mellet a' tájékkal ismerettest majd szélesebb, majd keskenyebb utak vezetik csaknem egészen a' legfelsőbb ellapúlatig. Midőn Albánia Emmytól 's néhány más szolgálóktól és szolgálóktól kísértetve, a' terültebb helyek' egyikére jutott, csekély, könnyen meghágható magasságra azon felül, egy borosztyán és vad szőlő körülfutotta mohpadot pillantott meg, egészen, mintha ott egykor egy ősz bärð pengette volna hárfáját. Többi kísérőit vissza

maradni parancsolván, csak Emmyvel mászék fel egészen. Mily felséges, vad regényes és felemelkedett kilátás fekvék lába alatt! Ott mély völgyi torkulatok, melyekből bazáltkúpok és porfíroszlopok meredtek fel; ott az agg vár' omladéki, mellyben Mária Stuárt ön jobbágyaitól megfogatva tartatott, mi előtt a' kegyetlen királyi nénjének karja közé futott; ott Sz. Antalnak, ama' ballada által: „ó nyomor, nyomor hegy felfelé 's a' t.“ nagyon ismertes kutja, ott a' tornyos ó és uj város, mélyen alatta Leith árhocz és vitorla erdejével! Keble szabadabban dobogott, tekintetei majd a' tiszta légbe barangoltak fel, majd a' messze, kék köd körül folyta távolba. „Ott,“ gondolá, „fekszik az én Felföldem, ott az atyai vár, ott nyugszanak hives csarnokokban a' szülék és Oskár!“ Ifjúkori emlékek, édes búsongás lépék meg; homlokát kezére hajtá és elmélkedésbe merült.

26.

„Ki ül ott a' szikla' lejtjén,
Szebb mint hólősugár,
Melly zöld galy közt száll alá?“

De majd levelzőrej által ébresztetett fel álmaiból. Midőn szemeit felveté, a' sziklafal' más oldaláról érkezett két idegent vett

észre, kiknek egyike őt csudálva szemlélte és társát kérdezni látszék. Mind ketten huszonöt és harmincz közti esztendősek, 's egyszerű, de finom francia felső kaputba voltak öltözve; az ifiabb, karcsuban serdült és gyengédebben alkotott, az öregebb erősebb és zömökebb. Az ismeretlenek levevék kalapjaikat, az idősebb közülök és Albánia meg döb-bentek; amaz Albániát ismerte meg, ez Dermidet.

A' Lady' zavarodása magától világos, ha az ember rá emlékezik, milly terhesen vádoltatott el neki kevéssel ez előtt ifjúkori barátja. De Dermidnek is elég okai voltak, — ezen véltlen viszontlátás által megrendíttetnie.

Már az első öszvejövetelnél közte és Edgár közt a' mord Mac Rynónak intései, ki egy látásra az ifjabb testvért mint Albánia' vőlegényét, és legnagyobb veszély-szerzőjét látta, nem maradtak szívében kedvetlen benyomás nélkül. A' honnan akármint igyekezett is Edgár, őtet maga' részére megnyerni, Dermid az ő finomságát és hozzá simulását, törekedését mindenkinek valami kellemest mondani, kivált Oskár' nemes, nyílt lényével ellentételben, örökké színeskedésnek és hamisságnak tartotta. Később, Oskár' várában sem győződhetett meg egyébről, 's

így végre nem lehetett mind kettejüknek semmi köze egymással azon kívül mi a' hon' közös ügyét illette, hidegség, melly Oskár' halála után ugyan az maradt. De még inkább nevedett Dermid' idegenkedése, midőn Francziaországban egyik atyafiával, ki az öreg Laird Grange' nemzetségében igen ismerős vala, össze találkozáván, ettől megtudá, Edgár gyermeksege olta igen gonosz és nehezen zabolázható fiu vala, bátyára minden alkalommal irigykedett és fenekedett, 's azt, mikor az utazni volt, atyjánál rágalmazni igyekezett, és csak, midőn ennek halála után Oskár mint a' jószágoknak ura tért vissza, vette elő a' szíves megbánás' és legmelegebb testvéri szeretet' álarczát. Most már ezután nem volt csuda, hogy Dermid a' hazai földre vissza jövede után kevéssel kapott azon értesítés által, Edgár Albánia' férje, következésképen Mac Rynónak látása egy részben csakugyan megvalósult, Albánia' boldogságaért remegő félelemmel, sőt valami titkos borzalomnemmél telt volt bé, azért nehezen nyugtathatá meg magát, mikor későbben meghallá, Lady Harriet Loudon most Edgár' közelében lakik, ki nek előbbi szerelmes öszveköttetése a' koronát követelővel neki nem csak mindig utálatosnak, hanem némelly más tekintetben gyanusnak is tetszett.

Ha tehát most Dermid' arczvonásaiban meglepetés mellett egyuttal a' legbuzgóbb részvéi', sótt szánás' érzelme is fejeződött ki, a' helyett társának ábrázatjából a' legnagyobb hódolás látszott; ha amaz nem vala képes, egy megszólalást találni, ez oly jól rendelt szavakkal közeledett, hogy azok Albániának azonnal felfedezék, Dermid' ötét annak meg nevezé. Miután ez, rövid viszonozásra Albánia' részéről, neki a' leventeség' minden szabályai szerint állitá, magát szerencsésnek tartja, hogy most már Skócziának kevélységét is látta légyen, és, több a' becsületért és szépségért lelkesedett bajnoktársival tökéletes egyetértésben a' tábori zászló' fejér színe mellett szünetlen egy más, szinte királyi ugyan, de nem francziai, Liliomra is gondol, érzettel függeszté hozzá, hogy barátjának, mint ifjúkori ismérősnek, szentebb jogjai vannak, mint neki ezen tűnő pillantatokra, 's a' sziklaszegletnél, melly felől jött, vissza vonúlt.

Emmy is illőnek találta, a' többi cselédekhez menni, Albánia tehát itten, hol a' társaságnak minden erőltetése elmula, a' világos tetőn, csak lombal, sziklával és levegővel körülöztetve, Dermiddel magában maradt.

27.

„Ó ég! az élet még is szép!“

Álbániának nem ötölhetett eszébe, Dermidnek ezen pillanatban csak távolról is nyilatkoztatni valamit a' gyanuról, melyet Grange iránta táplál, és melyet Álbánia most, szemtől szembe lévén, nyilván incselkedő démon' szüleményének nézett; épen oly kevéssé gondolhatott arra Dermid, hogy Álbániának még csak árnyát is felfedezze annak, mit férjéről tudott és gondolt. Sőt inkább kötelesnek tartá magát, őtet mindenféle kérdésekkel az időközről meg kémelni 's azért, minden ily nemű beszélgetés' elzárása végett, nehányszor készakarva Lady Grangénak szólítá. Álbánia azt magában hálálva ismerte meg, 's kérdezősködött tőle Francziaországban tartózkodásáról. Dermid beszélt neki némellyeket, mik rá nézve mulattatók lehettek, 's utóljára azon bizodalmas közléssel is hitte magát tartozni, hogy Álbánia az ő társában Stuárt Károlyt látta, 's magával együtt, néhány délutáni órákra Holyrood-Houseben azt is viszont fogja látni.

Lángoló pirosság terült el e' mellett a' Lady' arczán; szíve halhatólag lüktetett; alig tudta zavarodását titkolni. Férjének kérése,

a' tisztelt vendégeket igen sokáig vissza tartani, annak az ő egész belsejét felháborító kívánsága, ravasz, bujálkodási mesterséget érintő viselet által ezen cél elérését elősegélleni, annak elébbi beszéde, melly oly egészen mértékten vágyat árult el valami királyihoz hasonló tekintet után, annak, mint ő most teljesen meg győzetve volt, Dermidet egészen alaptalan vádolásai — mind ez egymást váltva ostromolván lelkét őt a' legkinzóbb rettegésbe ejté. Nem találhatott mindjárt szókat, hanem néhány pillantatig megütközve süté le szemeit. Dermid' viszontlátása, ezen nyílt, felséges, a' környülmények minden nyomásától távoli magányban, megújítá Albánia' korábbi életének képeit; ő ismét mintegy testveri kötelekkel érzé magát Dermidhez kötve, az ő honszeretete, az ő merész, Stuárt Károlyt a' lelkesüléssel határos különös szeretése, melly a' fejedelemsűnek személyes ismeretsége és eventés kedvelkedése által még inkább neveltetett, a' legremegőbb féltést ébreszték benne, hogy Dermidet vagy azt, vagy mind kettejüket is, veszély fenyegeti; 's hathatósan szívére köték, hogy a' gondviselés bizonyosan maga rendelte ezen öszvetalálkozást hogy ő általa intessen. Mindazáltal, mit mondjon Dermidnek? milly okát gyanuskodásának, — milly csak hihető öszvefüggést

adhatott elő? Visszaélhetett férje? bizodalma-
val? léphetett annak és másoknak közójök? kocz-
kázta tathatta annak sorsát, becsületét, ta-
lán életét is?

„Halgat Milady!“ — kérde Dermid csu-
dálván a' némultot — „kellemetlen lenne ta-
lán engem még egyszer látnia? nyugtalanítná
talán engemet közelében tudnia?“

Most Dermid maga utbaigazítási eszkö-
ze vezette Albániát, mit az a' gondviselésnek
köszönve, mohon is meg ragadt. „Ne ismérj el,
drága Dermid!“ — felelé Albánia — „én
becsüllek, én tisztellek teljes szívemből, min-
dig kedvező valék irántad mint testvérem
iránt, 's most büszke vagyok, benned oly ma-
gasra emelt vezetőt latni, de — asszonyi szí-
vek gyengék 's enyém sokszorosán sebesített.
Már csak mostani látásod számtalan behe-
gedtnek vélt sebet felszaggatott — nem jó,
nekünk egymást gyakran látnunk — Dermid!
nem jön Edinburghba!“

Dermid elhült; vizsga Albániara fordí-
tott tekintete és annak félékeny, csaknem
rettegő viselete el árulá neki, hogy valóban
több vagyon lelkében, mint nyilatkoztat, sőt
— közelebb járult az igazsághoz — talán,
helyhezete és kötelessége szerint, nyilatko-
zathatna. Mindenre meg emlékezett, mi előt-
te Edgárrul tudva volt; egynemélly, mi előtte

annak mostani míveletében homályosnak látszott eszébe jutott; annak tettetés-mesterségére gondolt, az ő Igazgatóvá emelkedésére, 's a' kedvességre, mellyben mindenik felekezetnél áll. —

„Kívánságod“ — válaszolá — „eleitől fogva sinórmértéke volt előttem cselekvéseimnek. Köszönöm Istennek, hogy még egyszer láttalak. Nem sokára a' legkomolyabb kötelességek szólítnak elő, de, akármin't legyen is dolgom, tudjad, hogy a' te boldogságod leendő tárgya könyörgésemnek, a' jelszó: Skóciaért és Líliomaért! utolsó gondolatom! 'S ezzel — élj szerencsésen Albánia testvér! élj szerencsésen, ide lenn mind örökre!“

Albánia sírt; kezét nyujtá Dermidnek, 's midőn e' azt szeliden ajakához nyomta, kiáltá Albánia, balát szívére tévén, csaknem felakadó hangal, és rimányló tekintettel: „Isten hozzád testvér! de most ne jöjj — sem magadban, sem más, ne jöjj Holyrood-Housebe!“

28.

„Hagyd őket, uram, tanácskozni és semmit végezni.“

Már délelőtti óráiban a' legközelebbi napnak jelenteté az Igazgató visszajöttét Albániának és meglátogatá. Ha mindjárt tudta is,

e' csak lelkiismeret hogy szavát követte legyen, még is felettébb megfontolónak tetszett előtte, Edgárnak arról, mit Dermiddel beszélt, számot adni, 's ezen kinzó érzelem tanácslá neki, a' vele és a' fejedelemmel való összevetelről egészen halgatnia. A' nyájasság, mellyel Edgár hozzá be lépett, még könnyebbé tette ezt. Edgár azonnal nyilatkozta, hogy, éppen kapott levelek szerint, a' tudott idegenek a' mára rendelt esti vendégségre rábízhatólag el fognának érkezni, és hogy ő a' mellett kicsinált mód szerint egészen számol Albániára. Ha minden vétségtől mentnek érezte volna magát, minden bizonynyal úgy felele, mint szíve sugallá; de, minden világosítástól irtóztatva, nyilatkozás előtt azon állítással csuszszant el, hogy ő a' házi asszony' kötelességét legnagyobb figyelembe veendi, a' mi pedig ezzel nem áll szövetkezésben, Edgárra és barátira hagyja. Edgár ezen feleletet egészen olyannak találta mintegy az ő rangjabeli dámához illik, és színes megalégvással vált el tőle.

Alig volt Albánia ismét magában, midőn uj szorongatódás, noha más okokból, fogta el. Tehát Károly Eduárd eljöne? Dermid őt nem értette jól, vagy a' fejedelemtől nem halgatott szavaira? Elmulthatlan volt talán mindeniknek megjelenése Edinburgban az

egésznek javára. — Akármellyiknek kellett is ezen esetek közül lenni, az ő aggodalma az által nem ényhülhetett. Egész nap rettegett és futkosott az ablakra, valahányszor patkót hallott a' várudvar' kövezetén; a' jó liberiába öltözött szolgák, az ajtók' csapkodása, az ezüstök' előhordása, minden szorongatódzást okozott neki, minden ünnephez készületnek tetszett előtte, mellynél a' fejedelmi és Dermid áldozatra választattak. Leborult a' Mária' képe előtt és Istenhez 's a' Szentekhez imádkozott, hogy, a' mi közelg, fordítsák el, vagy ha ő maga csalódik, ezen félelmet lelkéről vennék el. Csak miután ez megesett, öltözteté fel magát szolgáléányaival pompásan ugyan; de lehetőségig egyszerűn, 's oly indulattal járult a' társasági szobákba, mintha torra menne.

Az ebédlő teremben már minden kivilágított és az asztal jöllehet csak mérséklett számú vendégekre, de a' legfényesebben felkészítetett. Nem sokára megjöttek az Igazgató' legelőbbkelő és hittebb barátjai hölgyeikkel együtt; néhány ismeretlenek is mutatattak be neki; Lady Loudon, oly igézőn, de oly szabadon is ékesítve, oly kaczer, győzedelmi mosollyal, oly kecsegtető tekintettel, mintha ma Páris' almája forogna fenn, minden más dámákat felúlragyogott.

Késlekedtek az evés' kezdetével. Többen együvé vonulgattak és egyről másról beszélgettek, egyedül, mivel az illőség kívánta, nem unatkozni; némellycksuttogtak és mindenre figyelni látszottak; Albánia lobogott belsejében és nehezebben lélekzett, valahányszor valami mozgás keletkezett a' nyílt ajtószárnyak előtt. Az asztalmester olykor olykor az Igazgatóra nézett; ez intett neki; amaz szolgálkat küldte ki, nézni, ha senki sem jön-e? Végre jelt adott egy trombita, helyet fogni, és leültek, mint a' történet hozta magával, egyvelges rendel. Az Igazgató, nejével általellenben, fogott helyett, Lady Loudon mellett; Albánia mellett két szék maradt üresen. Ha mindjárt minden részről látszott is valami hibítani, ezt mindazáltal finom életmód miatt igyekeztek elfelejtetté tenni, vagy valóban el is feledték az asztali öröm felett. Kivált Lady Loudon mindent elővett, a' társaságot feleleszteni; Grange erőlteté magát, vele vetélkedni, de neki nem sült el, nyugtalanságát eltitkolni, melly őt néhányszor még felállani is indítá.

Végre, néhány órák' lefolyta után, ki hívatott. Levelet eldugva, egykissé megzavarodva, lépett be ismét és hírül adá hogy a' váratlak nem fognának megjelenni, mivel valami hivatalos level' kapása hirtelen eluta-

zásra inditá őket. Albániának kebléről sziklateher esett le. Néhányan a' vendégek közül, Grange és Loudon is, csudálkozva, zavarodva, sótt kedvetlenül néztek egymásra; másoknak csak a' ki nem elégített ujságkivánás látszék kellemetlennék; de Albániának oly tekintetet vetett az Igazgató, millyet még soha sem. Nem sokára elszedék az asztalt; az Igazgató Lady Loudonnak adá karját és kíséré, Albánia után még csak nem is nézve.

29.

„Édesen zeng szenyvrül a' dal
Dalban a' szenyv édesül.“

Alig lehet kétleni, hogy szándék vala feltéve, Károly Eduárdot és Dermidet Edinburghban éjente hatalomba ejteni, Leith kikötőbe vinni és onnan az ellen' kezébe szolgáltatni; legalább azt mondják levelek találattak, mellyekben Laird Grangénak kék pántlikára és, a' dolgok' hogyan létéhez képest, Helytartóságra, remény nyújtatik. De Dermid tette e a' fejedelemfi' megjelenését Edinburghban semmivé vagy más nehézségek és akadályok találkoztak e nem határozthatatik meg. Valami bizonyost nehezen gyaníthattak Laird Grange ellen, vagy azt még is megbizonyítani és büntetni nem voltak képesek; mert

félre tévén, hogy minden titkos ragaszkodói az ellenfelekezetnek most, mikor a' követelőnek napról napra emelkedett reménye, alarczokat a' leggondosabban fenn tarták, Grange is sok ideig, még Edinburgh' elfoglalása után is, alattomban a' Jakobítákhoz számíttatott.

A' helyett ki tetszik, hogy az Igazgató, mindjárt a' mentséglevel' vevése után, Albániát Dermiddel egyetértésnek és maga saját plánjai' elárulásának gyanujába vette, és abban a' még ezen éjszaka azon szolgálótól, kik Albániát kísérték, vett tudakozódás által megerősödött. Mert mikor a' Lady, ki csak reg felé szenderedett el, szemeit felveté, nem, mint szokásban volt, Emmyjét, hanem egymás, általa legkedvetlenebbül látott szolgálót vett észre, ki neki kérdezésére, rosszul csavart álnoksággal, értésére adá, hogy Emmy ő felségének parancsára igen korán elvitetett Holyrood-Houseból és Edinburghból.

Egy könny csordult erőszakkal Albánia' szemébe, de azt vissza nyomta, és, jöllehet felettébb felgerjedve, erőltetett indulatlansággal nyujtató magának reggeli ruháit. 'S alig esett ez meg, midőn Grangétól czédulát kapott. Reszkető kezekkel törte azt fel. Az a' legigazságosabb harag' érzésében ugyan, de mindig finomúl választott, illő kitételek-

ben iratott, és mintegy ezen tartalmal: „Álbánia nem fog csudálkozni, hogy Grange Emmyt elereszté és hozzá tartozóinak vissza küldé; Holyrood-Houseben nincsen szükség közbenjáróra, valamint általában semmi kutatóra; azért kénytetik Grange őt magát is kérni, ettől fogvást az ő tudta és tőle rendelt illő kíséret nélkül a' várat el nem hagyni. Világos elméje“ — folytatá odább — „maga fogja neki mondani, milly illetlen legyen egy helyrerendelés a' sziklavadonban házasnőnek egy elébb kedvélttel, egy Igazgató' nejének egy akármellyik harmadikkal a' váron kül. Grange ezután is, mint eddig, minden öszveköttetést lehetőségig kémélni fog, a' miért tőle meg várja, hogy ő is, mint eddig, a' házi dáma' kötelességeit vigye, és valahányszor Grange kérendi, az asztalnál meg jelenjen; nem szükség, a' gyakran meg-eső házassági egyenetlenséget város' és egész ország' regéjévé tenni; de minden is, a' mit Álbánia' különben kezdhetne, egészen sikertelenül ütne ki, minthogy a' fentebb előadott környületek az ő bánásmódját, minden becsületes férjfiu és minden jóerkölcsű dáma előtt, szükségesképen ki mentik, Grangénak is, mint neki, tudva van, hogy az Álbánia' minden vagyonának gondviselése Grangót egészen törvényes, semmi által fel nem fordítható mó-

don illeti. Egyébiránt fenn tartja magának, néha személyesen meg győződnie az ő mint-létéről, de kéri, olykor kellemetlen, nem változtatható dolgokat soha meg illetni, valamint őtet írásbeli védelmezéssel is teljesen meg kémélleni.“

Álbánia ezen sorok' olvasása után halál-sáppadtan ejté le kezéből a' levelet; egész jövőndője fergetegesén állott előtte; hol különben csak virágokat, vagy csak könnyű töviskeket látott, ott most rémületes mélységet hiva lábai alatt kiterültni látni; férje kegyetlennek utálatra és gyűlölésre méltónak tetszék előtte. Mind e' mellett, midőn néműképen magához tért, elég igazságos volt átlátni, hogy el halgatása által a' Dermiddel öszvejövetelnek oktanul cselekedett, és azért, még a' nemesebb gondolkozásúak előtt is, nem egészen fedhetetlennek fog látszani. Ahoz, kinek fedezze fel magát? kit hívjon segélyére? Mind azok, kik környezék, közelebb álltak Edgarhoz mint hozzá, már elebb mintsem ő ide jött, öszvekötvé voltak vele; minden szolgák tőle választattak; az ő egész vagyona, még személye is, Edgár' hatalmában vala.

Számtalan könnyek után, mellyek részént tulajdon sorsa, részént Emmy' elvesztése miatt folytak, próbát tett Grangéhoz irni, és Dermiddel 's a' fejedelemfivel tartott rövid be-

szélgetéséről teljesen az igazság szerint értesíté. De minthogy levelét feltöretlen, ámbár pecsételt boritékban, vissza kapta, és néhány-szor Lady Loudont Grange mellett mintegy diadalban kilovaglani látta; elveszté, legalább most még, egy csak türhető megbékélésnek is minden reményét, de elvégzé maga részéről tenni, mi neki illik. A' szerint megjelent, ha vendégek voltak és egészsége megengedte, Grange' kívánságára az asztalnál, valamint az is néhány izben meglátogató, de mindig harmadik személyek' jelenlétökben.

Milly kietlen vala Álbánia' szívében, nem szükség említni. Szánakozának bár magokban rajta némelly szolgálói, azért méltósága alatt érzé valamellyiknek ezek közül magát kiadni. Ő tehát magát valami fájdalmas nemű gyönyörrel fogolynak nézte, sorsát, az egy részünt ugyan ezen várban szenyvedett Máriáéval hasonlítja öszve, 's bánatjának némű enyhítését egyes egyedül, de gyakran fél napokig, énekelgetésben, lant és hárfajátzásban kereste.

30.

„Kardod, m'ért piros az vértől?

Eduárd! Eduárd! —

A' keselyűmet vágtam én agyon!

Anyám! Anyám!“

Ujlag csillogtak a' magas teremek gyertyafénytől, ujlag harsány musika hangzott, ujlag nyüszögött a' vár leventékkel és hölgyekkel a' legdúzsabb ékességben. Az Igazgató Edinburgh' szép világának ismeretes fényszeretéssel adott tánczmulatságot. A' fejér Liliom is, noha megtöretve, jelen volt, de csak nézni, nem hogy maga is tánczoljon; ezen kívánságát igazolta halaványsága és szenyvedő ábrázatja. Midőn a' táncz néhány óráig tartott, Álbánia magát némelly idősebb dámákkal, hogy háborítatlanabbúl beszélgethessen velők, egy oldalszobába vonta; de szaporán ifjabb hölgyek és kisasszonyoktól vétettek körül. Ez nem minden czél nélkül esett. Az edinburghi dámák már Álbánia' eljövetekor hallották ügyességét a' hangászatban, különös szeretetét a' skót balladák és dalok iránt, 's ezen hir mostanság, midőn gyérebben ment társaságba, meg ujult. Azért kíváncsik voltak, ha valyon a' Lady' tehetsége az arról hangzott hirnek megfelel e, 's

többek közt elvégzék, ötlet legelső alkalommal rá bírni, hogy énekeljen. A' mai est ezen czél' elérésére alkalmasnak látszván, kivált hogy a' hivatalosok közt Misz Liddy Makintosh is jelen volt, ki nem csak nagy elméjűnek és minden művészetben jártasnak, hanem még tudósnak is tartatott, 's Albániától is igen becsültetett és megkülönböztetett.

Ezen szószólló által rá bírták Albániát, hárfáját előhozatni. Akármilly kevéssé illet azzal öszve az ő indulatja, még is csak vidám vagy lágyan ható darabokat választott. De a' dámák, kivált a' fiatalabbak, nem elégedtek azzal meg, hanem valami szomorút kívántak, igen borzasztót, hogy még azután is féljen az ember egy darabig, temető mellett elmenni, sőt csak egy szobában lenni is régi fegyverekkel és képekkel. „Hát mit, édes barátnéim?“ kérdé, a' Lady, fejét a' legöndörödő fürtökkel hárfájára hajtván. Egyezőtleg kiáltanak, Misz Liddy mondja meg; ő legjobban tud az ily nemű dolgokról ítélni.

„Ej, ha engemet kérdeztek, gyermekek!“ — mondá Liddy — „én csak egy balladát ismerek, csak egy módot, melly iszonyatos, siket sohajú siralmas hangjával egész lélekbe éjt és borzadalmat önt, az az Eduárdról és

anyjáról való.“ — „Igen, azt az Eduárdról és anyjáról valót!“ kiálták mindnyájan, kik a' balladát ismerték és nem ismerték. Albánia felelé ugyan, hogy ő ezt rég oltá nem játszotta, de azért késznek mutatta magát, próbát tenni.

Éppen egy felhevítő reelt végzett az Igazgató Lady Loudonnal a' tánczteremben, és székre akarta vezetni. „De nem!“ — mondta Harriet, lángoló arczára és hevesen hullámló keblére hívesítést legyezve — „én nem fáradtam el, és ott a' képes szobában ül Lady, vagy inkább Széplíliom tündér, egy egész virágdivattul, jobbagyaitól, körülöztetve. Azt mondják, énekelni fog. Kinek volna kedve onnan ki maradni?“

„Hangját és játékát kellemesnek, de ízlését a' választásban kétségkűl valami közönségesnek fogod találni!“ viszonzá Grange, és magát Loudontól a' szobába 's ott egy ablak' mélyébe hagyta vonni.

Albánia elkezdé; de alig végezte el az első strophát, midőn — nem tudta később, ha az Oskár' megölésére való gondolat e az erdőben, vagy mintegy setét éjbul fellobbanó villám! — lepte úgy meg, hogy keze közül a' hárfa hangzva ki hullott és ő maga a' mellé földre omlott.

Képzelve kiki magának a' köz háboro-

dást, valamint Liddynek, ki pedig fülhegygyel hallá, Albánia' első mátkája a' vadászon veszett el, kétségbe esését meggondolatlanságán! Mindayajan, mind kik a' szobában mind kik a' tánczteremben voltak, elő siettek; Albánia erős szagok' elébe tartása által, nem sokára annyira magához is jött, hogy megtiltá, elvitetését. Annyival inkább iparkodtak a' jelenvoltak, részvevőket és gondoskodásokat megmutatni; de néhányan csudálkoztak, hogy Laird Grange még a' kül illősegre sem figyelt, és felakarták keresni. De majd füleikbe sugák mások, hogy ő maga is azon pillanatban, midőn a' hárfa lövéshez hasonló csattanással földre esett, mintegy szedelgéstől meglepetve, rosszúl lett és gyorsan szobájába vitetett.

Ily környülmények után illőnek találták, minden botránkoztatás' kikerülésével eltávozni; csak Misz Liddy nem véteté le magát, akármilly komolyan nem fogadta is azt el Albánia, hogy az éjel nála maradjon.

31.

„Egy m a d á r az, gyorsaságában
 Bujálkodik, 's mint sas repül;
 Egy h a l habot hasgatásában,
 Melly több ily nagy csudát nem szül;
 Egy e l e f á n t az melly tornyokhoz
 Szokott, 's hordoz nehéz hátán;
 Csúszó féregnemű p ó k o k h o z
 Hasonlít, ha mozog lábán.“

Álbánia, a' szenyvedést már megszok-
 ván, reggel tökélyesen meg erősödve ér-
 zé magát, és, mivel férje esetét meghallá, mint-
 léte után tudakoztatott. Meg tudván, hogy
 orvos' parancsából a' szobát el nem hagyhatja,
 elhatározá, hogy balmagyrazatokra okot ne
 adjon, őtet meglátogatni. Betegségtől igen
 meglepetve és homlokán, 's arczán mély ba-
 rázdákkal találta; Álbánia' gondoskodása ál-
 tal kellemesen meglepetve sótt illetőde mu-
 tatta magát. Miután ezen látogatást több iz-
 ben megújította, Grange tőle a' megesettek-
 ért bacsánatot kére, mivel őtet féltésből,
 melly pedig, kivált oly ritka jelességeknél,
 az igazi szerelemtől ritkán van külön, elis-
 mérte, de most már ki tudta, hogy az ő egye-
 dülléte Dermiddel csak történetből esett,
 hogy ő néhány barátneit a' kedvkirándulásra
 meghívott, de ezek azt elnem fogadták. Mel-

lesleg ragasztá hozzá, Emmynek már egy lovagló követet utána küldött, őtet vissza hivni, nem különben, Lady Loudon az ő indítására Edinburghot örökre elhagyta. E' szerint a' meg háborított házassági béke most még helyre állva látszék.

Álbánia is a' környületekhez szabta magát, követé szelíd, könnyen engesztelhető szívét és igyekezett felejtetni. Bizonyos nemű nyugotság és viszonos nyájas viselet állt elő, melly mellett a' Lady magát ugyan nem boldognak, de nyugodtabnak érzé. Edgár felgyógyult, úgy beszélt a' multakról mint ok-talan, ámbár nehéz álmokról és iparkodott Álbániát örökké olthatatlan szerelméről meggyőzni. Mind ketten együtt mentek és kosiztak ki ismét, és még a' távolabb ismerősök is vélték, a' felleg, melly ezen házasságot borítá, most egyszer elvonult.

Egy reggel korábban és nyájasabban jöven Grange, mint szokott, Álbániához monda neki: ő gyakran jelenté kívánságát, ha a' Leithot meg látogatá, valami hajóba bemenni és magát ennek csudálatos belszerkeztetéséről, mellyet Grange igen ékesen festegtetett le, szemügybe vevés által értesíteni; ma ezen végre a' legjobb alkalom ajánlkozik, mivel ő és Álbánia egy franczia kalmárhajó kapitányától, melly el vitorlázásr

készen áll, ebédre hívtak meg; ő Albánia' megegyezésének reményében, már meg is ígérkezett és minden rendeléseket meg tett.

Nem csak, hogy magát kedveltetőnek mutassa, hanem tulajdon változtatásra hajlandóságából és ujságkívánásából is rá állott a' Lady. Dél felé elvitte férje. A' révbe menődött. Itt már egy csinos, Grangétól az Albánia' számára ezutáni hajókázásokra vásárlott mulató hajó várakozott, tisztán öltözködött hajósokkal rakva, és belől mind pompás szőnyegekkel, mind gazdag virágkoszorúkkal, ékítve. Albánia' férje bemenet közben udvaris tréfából skót Liliomnak nevezte azt.

Örvendező musika és álgylövések köszönték a' hajóról már távolra az érkezőket; Albániának egy aranyozott karszék eresztetett le, míg férje, a' kapitány' módoságát dicsérve, könnyű léptekkel ment fel felé a' hajóláptón.

A' francia kapitány, ki angolul is tökéletesen beszélt, egészen ki meríté magát kedvelkedéseiben; egy drága asztal állt készen; mind a' gazda, mind néhány vendégek, kiket neki mint tengeri hadi tisztet mutatnak be, majd nagyobb, majd csekélyebb szerencsével, fáradoztak az Igazgatót és nagyon magasztalt hitvesét a' legkelemesebben mulattatni. Asztal után mindenfelé elhurczolta.

tott Albánia; minden kérdéseire feleltek; úgy felvidulva érzé magát, úgy egyszer ismét indulattól ment örvendetesen, hogy férjének elragadó szívésséggel köszönte a' neki szerzett gyönyört. Az addig elkészített theasztalnál is nagy gyönyörűséget okoztak neki a' meg élt tengeri rémségek' elbeszélései, 's a' beszélgetés alkonyig húzódott.

Most idejének láták, haza utazáshoz fogni; de az Igazgató' sajkája, mellyet ő pedig korán vissza rendelt, nem láttatta magát, és Albánia, a' tengerhez még nem szokván, félést mutatott, egészen setétben térni a' partra. A' hivatalos vendégek' egyike, mint Albánia hallá, egy dán kapitány, ajánlá azért magát, a' tisztelt párt készen lévő ladikjában a' partra vinni; csak hogy igaz, vélte az, mátróczai nem beszélnek angolúl, és a' ladik oly mulató hajóval, mint a' skót Liliom, legtávolabbról sem mérkőzhetik.

Az Igazgató semmi kedvet nem mutatott, ezt elfogadni, hanem inkább a' sajkát akarta be várni; de minthogy mindig setétebb leve, Albánia' kérése által rá véteté magát. A' kalmár hajón és alant a' ladikban lámpák gyújtattak. Albánia ismét le lebegett. Grange és a' kapitány követék a' hajólábtón, 's alig volt lenn a' Lady, midőn a' dán őtet a' hajószobába vezette. Grange valamit kérde, jól

lehet töredezeve, az idegen hajóslegényektől azoknak nyelvén, és minthogy köztük mulattott, a' kapitány is ujolag ki mene, ötet be hívni, 's egyszer'smind embereit a' legnagyobb vigyázatra inteni.

32.

„Az nem a' fagy, 's mord csipősség,
Sem szálló hó' kelletlensége,
Mi rikóltat, az nem hidegség;
Az az ő zord keménysége.
Áh, midőn Glasgownvárosba jöttünk,
Mint bámultak ott szemeinkbe,
Vőlegényem 's én a' hölgy öltöztünk,
Ő kékbe, én meg rózsaszinbe.“

A' dohos szag, a' gyenge világítás és a' hajószoba' egész belseje a' sajkanak csínosságátul, mellyben a' hajóhoz jöttek volt, és az éppen tartott vendégségtől, igen szembetűnőleg különbözött, az idegen kapitánynak egészen tulajdonos jóindulatja, Albániának ezen hajószert haza menetre ajánlani, szinte mint különös udvarisága, ötet magában hagyni, egy kissé mosolyogtaták Albániát. Azonban, mivel a' magábanlét utóljára már igen is sokáig tartott, mivel kívül az evezők' és duzmák' lubiczkolását hallá, mivel az ide oda ingás meggyőzte, a' ladik

már teljes, sőt gyors haladásban van, elhátározá végre magát az ajtót ki nyitni, és férje 's a' kapitány után nézni. De mint elbámult, mint megrettent, midőn észre vette, hogy nem csak a' lámpák, ugy a' nagy hajó' fedelezetjén, mint a' ladikon, ki oltattak és a' hajószobabani világ messze terjedt körületben az egyetlen, hanem hogy a' ladik is már jó darabon távol van a' révtől. Rémülve kiáltott, rikóltott Grange után; kérte, rimánytotta a' mátróczokat, azt előhívni; de ezek őtet már az angolúl nem tudás miatt sem fogták érteni ha a' habzajgás szavait meg nem siketítette volna is, azért, nem háborították magokat munkájokban; de jött egy Mege-
rához hasonló asszony elő, 's megragadván izmos markával, vissza toszítá a' hajószobába és angolúl fenyegetve kiáltá rá, csak szabja magát feszeskedés nélkül ahoz, a' mi elvégeztetett róla; ő rajta kívül, kit ápolójává és őrzévé rendeltek, itt senki sem ért angolúl vagy francziáúl; de neki valamint a' többieknek is tudtokra van, hogy a' Mistrisz ugyan jó születésű, de éppen nem az Igazgató' neje, a' minek magát tartja; nemzetsége jónak találta, őtet oly helyre vitetni, hol ugyan tengődhetik, de hozzá tartozóinak, gyalázatokozás nélkül; egyébiránt csak egye-

dúl engedelkeny vagy makacs viseletétől függ, türhetőleg vagy keményen bánjanak e vele.

Még csak ezen csaholó perlekedéssel ki ejtett szavaiból az éppen oly rutalmas, mint készküzdő aggasztyánnak, tudta meg Albánia, mi várakozik rá; mint új kirohanása egy vesúvnak a' már elpusztított vidéket egész rémületes romlásában világítja meg, úgy látá el Albánia szerencsétlenségének egész nagyságát, férjének minden álnokságát és nem emberségét. De ezen ellátás meg is fosztá minden magával bírástól; térdre omlott; öszve gyűrte kezét; tépdelte haját; fenn szóval kiáltott segélyt; a' hajósasszonyt elakarta a' szoba ajtótól rántani, ki akart, a' tengerbe akart ugrani. Hasztalan! szél és hab és evezőrobaj sikeretlenül hagyák elhangzani fájdalmas panaszát; könnyei csak a' setét éjnek folytak; a' szépség és ártatlanság' szavára siketen vágta le az aggasztyán és czepelte őt egy szűk alomra. Némán', mintegy kővé meredve, feküdt most a' Lady, míg a' furia le guggolván mindig ismételve elébe terjeszté, szedje öszve magát, hiszen semmi sem használ; a' hajóslegények is tudják, hogy ő oktalan szerelemből az Igazgatóhoz, oktalan kevélységből szépségében, eszét elvesztette; de ha magát nem csak esztelennek, hanem dühösnek is mutatja, úgy fognak vele bánni

mint olyannal és megkötik. Albánia nem méltatta feleletre a' furiát; egészen el erőtlenedve fordult el tőle, csendesen a' szalmára feküdt, buzgón Istenhez imádkozott, hogy többé felébredni ne engedje, 's utóljára teljes gondolat nélkül valóságnak és halálhoz hasonló elgyengülésnek álmába merült.

Másnap észre vette, hogy itt ugyan semmi kapitány, hanem egy felvigyázó az evező legényeken és neki tömlöcztartója van, ki az aggasztyán' férjének vagy legalább igen biztosának látszék. Ez, merőn és izmosan, de csunyan nőve, merevény hajjal és utálatos szemekkel, viradtakor a' hajószobába jött, valamit beszélvén, Albániának ismeretlen nyelven, a' felvigyázónéval, alig méltatá őt megpillantásra, és midőn hozzá szólott, fejrázva, mintha nem értené, az ápolóhoz igazítá őt. Hogy a' hajós legények őt nem érték — később az ő nyelvöket Albánia bizonyosan ersinek tartá, és magokat hebridáknak — és őtet valóban őrzültnek nézék, arról tökéletesen meggyőzetett; de minden nyerseség mellett szánakodó tekintetet vetének néha reá, sőt egy közülök, ki őt hideg forgószélnél fázni látta, rá veté, ámbár maga csaknem minden takaró nélkül maradt, köpenyegét, rajta hagyá éjente paplan gyanánt, és nem yevé többé vissza.

Megszabadulás egyébiránt semmi módon nem volt gondolható; mert csak akkor, ha eleséget kellett bevenni, és mindig a' legfélrebb fekvő öblökben, vettetett le a' vasmacska; neki pedig akkor nem szabad volt a' hajószobát elhagynia, sőt még a' résekhez közelednie sem.

33.

„Még egy kis korig
Fenn tartá magát, mint egy tengeri nümph,
Agg dalok' törékit énekelgetve,
Mint ki inségét nem foghatja fel;
Mint ama' lételejhez született
'S ruházott teremtmény —“

Álbánia már régen némán és még ábrázattal sem panaszkodva veté magát alá keserű sorsának, mindent mit tőle kívántak, megtett, és csak a' haláltól reménylet megváltást. Nem tartá lehetségesnek, hogy szennyveinek teljéhez, kivált itt, csaknem egészen különválásban emberi társaságtól, még hozzá adás járulhatnék. És még is meg történt.

Egykor csendes időben a' hajószoba' ajtaja előtt állongálván felvigyázói, miat ez általában mindig többször esett meg, minél tovább ment az utazás, kevésbé figyeltek reá. Nehány szó, mit Álbánia hallott, hallgatód-

zásra indítá őt. Bámúlva vette észre, hogy mind ketten angolúl, mint anyai nyelvökön beszéltek; de — menykőként találta meg őtet, midőn az asszony férjétől, ki a' fedelre akart menni, még valamit kérdeztén, a' mellett: „Allán!” — nak kiáltá.

Ezen nevet először a' legrettenetesb öszvefűggésben, tudnillik Oskár' orvgyilkoltatásának gyanujába keveredve, hallotta 's az lelkebe izzó vonásokkal vésődött be; Edgár a' nevet, valamint az egész előadást, költöttnek nevezte és most — egy Allán volt férjének parancsára az ő porkolábja, tehát kétségkül ennek legszorosabb bizodalmaiban! És ugyan mit nem hihetett arról az ember ki Károly Eduárdot törbe akarta keríteni, ki Albániát magát, kezdettől fogva mostanig, ön szeretésből és haszonlesésből, elein talán alacsony szenvedélyből, oly szinmutatással megcsalta, ki őt most már a' tenger' és orkánok' dühének, a' legsanyarubb hijánynak és ki tudja, még micsoda rettenetes sorsnak adta martalékul? Ezek, és hasonló gondolatok oly erővel támadták meg Albániát, hogy le nem rogyás végett, magát egy ajtófélféhez kapcsolta; érzé, hogy két fájdalmas könny tolakodott pillájiból, és — ugy állitá legalább az elbeszélésnél maga — midőn kezével hozzá nyult, látá hogy az vércsepp vala.

Iszonyatos képzeletek vettek rajta erőt; a' lehetőség, hogy Oskár' gyilkosának ajándékozta vonszalmát, bátyagyilkosnak oldala mellett nyugodott az Eumenidák' égő fáklyáikkal és kígyóikkal üldözték.

De az ő kétséggel határos félelme bizonyosságot és megmenekedést keresett. Néhány napig késlekedett, mivel semmi jó alkalma nem akart adódni; de midőn azután tömlöcztartója egykor a' hajószobában elaludt, erőszakosan megrázta, és fülébe kiáltá: Allán! Allán! Az felugrott, megrettenve látszék, száját vicsorgó gúnynevetésre húzta félre, és fejét azután ismét hideg nyugodtsággal tévé le a' padra. Akármilly kevésbé jutott is ily módon Albánia valami meggyőzedtetéshez, mitől maga is vissza borzadt, a' nagyobb keménység, mellyel az ember ettől fogva bánt vele, 's a' nagyobb, mindkettejüknek majdnem félénk előre vigyázása mindazáltal meg erősíteni látszának a' merített gyanut. Albánia' lélekállapotja most már szomorubb szomorubb leve; az ő szerfelett gerjesztett képzelgése, minden, máskor oly nagy mértékben vett, kényezetek' szűkülésével öszve kötve, a' legmarczonglóbb képeket hozá elébe. Elkezdett félni; hogy valóban megháborodik; sokszor azt hitte, hogy már úgy is van, és, csak hogy valami másról gondolkodjék; csak

hogy magányának gyötrőjén erőt vegyen, 's az őt fenyegető démonnal legalább tehetsége szerint küzdjön, most ismét csaknem szünetlenül énekelgetett, mind nappal mind éjszaka, gyakran a' hajószoba' résein, majd szomoru, majd vig dalokat. Ha felvigyázói mindjárt az ellenkezőről teljesen voltak is értesítve, nekik is hihetővé leve még is, hogy a' Lady most csakugyan elveszté esztét.

Meddig vala, öszve véve, ezen nyomorban, nem tudta Álbánia megmondani; mert az alatt nem látott egyebet viznél, néha távoli partoknál, napnál, holdnál, és csillagoknál. Csak: Mull, Staffa, Sky és Long-Island neveket emlékezett hogy hallott a' tömlöcztartótul és hajósoktul.

Végre, egy tömlöczsetétségű éjszaka, felköltetett egykor álmából az aggasztyántól; ez parancsolta neki felkelni és ki jönni a' hajószobából. Még oly setét vala, hogy Álbánia csak egy nagy fekete sziklafalat látott maga előtt; a' ladik valami kiállóhelyen feküdt. Egyik a' legerősebb evező légények közül karjára vevé, áltgázolt vele a' vizen, és a' partra tette. Így jutott Sz. Kildára, hol a' szánakodó madarász Fillán találta, és könnyörült rajta.

34.

„Milly bájoló,

És milly édes, egy gyönyörű lélekben

Dicsőülve érezni magunkat, 's tudnunk,

Hogy örömünk idegen arcot pirosít,

'S hogy a' mi bűnk idegen szemet nedvesít!..

A' három délután és estve, mellyen a' számkivetett Sz. Kildán a' kegyes papleány Ruthnak a' feljebbiekről annyit beszélt, a' mennyit maga tudott, és ez azt nagyatyjának, az ősz Jonathánnak, rövid kivonatban ersi nyelvre által tett, az unoka Albániával együtt számtalan könnyeket öntött, a' tiszteletes pedig mindig öszvetett kezekkel és égfelé igazított tekintettel halgatta. Neki, az egyszerű, világforgásban járatlan, — szoros istenfélő embernek, valamint a' vidám ártlanságban eldegélő leánykának, gyakran lehetlennék tetszett, hogy oly mély tettetés és oly képmutató gonoszság egy emberkebelben lakhatnék, hogy oly határtalan szerencsétlenség érhetne egy ártatlant, de a' felség, melly még most is környezé a' Ladyt, az ő tiszta nézete, és minden magatartásának nem erőltetettsége szavainak igazságán nem engedének kételkedni; a' könnyűség pedig és világosság, mellyel mindent festett, azt mutatta, hogy

elméje legfeljebb a' legréműletesebb pillantatokban ingadozott, de a' mellett magát fenn tartá és most ismét tökéletesen felemelkedett; Kildán léte még is semmi kétséget nem engedett az eset' igazságán.

Most pedig, midőn Albánia elvégzé, mind a' két halgatót, Jonathán' bibliai kitétele szerint, a' fájdalom és legmélyebb bánat úgy lépé meg „mintegy pánczélos férjfiu;“ az Albánia' egykori és jelen helyhezetének, ama' bővülködésnek és fénynek, ama' köz, testi és lelki nemessége által igen megérdemlett hódolásnak, a' durva ruházattal, a' széltől és zivatartól alig védő földkunyhóval, a' kemény eledellel és száraz cserényből font ággyal, öszvehasználtása, ötet egyszer'smind példájaúl tevék minden földi nagyságnak és szánandó áldozatjává embertelen kegyetlenségnek; az ő szeretetre méltósága és szelídsége a' szánást egészen saját szenyv' fájdalmaig emelték. — Mind ketten megfogák kezét; Jonathán jobbját reszkető halavány kezével szorítá; Ruth balát simogatá, mint egy beteg gyermeket gyügyögtet az ember. De nem sokára, felszökött a' tüzesen érző természet' gyermeke, le térdelt a' Lady előtt, ki fakadó könnyhullatással ölébe veté magát és fogadá, mindent meg próbálni ki szabadítására, ha magának kellene is neki lennie eszköznek! Az ősz áld-

va tévé kezét Ruth' fejére. El határozott, a' következő nap, az utolsón Jonathán' bizonyos elutazása előtt, a' továbbiról tanácskozni.

A' tiszteletes hajnalban felébredt és annak ragyogásánál, melly a' nádfedelnek egy nyílásán töre ált, sokaig imádkozott Istenhez megkönnyítés és segelemért. A' megilletődő Ruth elhozta Albániát Fillán' kunyhójából. Jonathán csak annyit tudott a' Skóciában történekekről, hogy az angol felekezet meg tartotta a' hatalmasabságot és Lord Grange nem csak Igazgató még Edinburghban, hanem a' legfőbbeknek is egyike. Ha tehát ellenne segélyért folyamodnék az ember, ki merészlene vele mérközni, vagy mi módon jutna Albánia különben ismét hazájába és atyai örökségének birtokába, az itt egyesülteknek, minden gondolkodás mellett is, egészen rejtve marada; csak annyit hitt a' Lady, hogy magának minden Macdonaldtól, mindenek felett Dermid Glencoétól, a' legbizonyosabban ígérhet segélyt mind tanácsal mind tettel. Végre meg egyeztek, Albánia' életét vagy halálát még titokban tartani; a' helyett Jonathán a' Skóciához közelebb fekvő szigeteken a' dolgok' mintlétéről szoros tudósítást akara venni, 's azon esetben, ha a' környülmények meg engednék

minél előbb hirt juttatni leendő veje által a' Macdonaldokhoz.

A' másnap elkövetkezett búcsukor szivökre köté a' pátriarchaként tisztelt pap nem csak Fillánnak és Erthának, hanem minden szigetlakóknak is az Istentől rájuk bízott idegent; és erősíté nekiök, hogy ő azt, a' mit annak teendének, mi neki magának tettét fogja tekinteni. A' kedvező Ruth minden csak nélkülözketőt saját ruhájiból, erősítő orvosságokat és író szereket is Albániának hagyott, 's Ertha' gyermekeit nekik igen drága csekélységekkel ajándékozá meg, csak hogy a' nagy rangú idegen dámát soha se szomorítsák meg; Jonathán' ittléte alatt a' sziget vénebbjei, Fillán és több parti halászok közt egy intézet is csináltatott ki, hogy kelljen ezentul szomszéd szigetekbe gyakrabban híreket vinni, és onnan viszont kapni.

A' nap, mellyen Jonathán és Ruth az ifjoneczal, ki magát tanítóságra határozta, a' partra vonultak, hogy megváljanak, közös gyásznap vala. Minden benlakó könyveket öntött és áldá az elmenőket. Albánia és Ruth alig válhattak el egymástól, és csak nagyatyjának egy szelid mondása hozott Ruth' lelkébe megnyugvást és bátrat. Albánia már jobban meg szokta a' bánatot, mintsem magát a' kerülhetetlennek fel ne ad-

ta volna, 's a' remény ismét elkezdett, sügárokat vetni setét elméjébe.

Alig nyolcz hét' lefolyta után már egy jó formán gyarló hebridi ladik jött az egyik legközelebbi szigetről, mellyben Ruth írásbeli hiradás mellett még több darab ruhát és egyéb készséget, 's a' mi Albániát jobban mint minden más örvendeztette, néhány lőnyvet és egy, ha bár kívülről durván formált, de igen derekasan készített, hárfát is küldött.

35

„Lochiel! Lochiel! vigyázz a' napra,
Ha a' Lowlandok *) közelnek jöend hadra;
Vérrel hat elém egy halotti tér,
Culloden' kizárta tusában szét vér.

Ó sirj Skóczia! várnak tömlöczek,
Ó sirj várhalál! — a' véres sebek
Többek mint könnyek! — a' gyilkoló
Kard Culloden' földét vérrel hizlaló.“

Hogy ezen rejtélyes történet' fonalát, melly most már, csaknem egy száradnak elfolyása után, alig ha egészen fel oldozható, legalább a' mennyire lehet ki bonthassuk, még egyszer Skócziába és ennek fő városába visz-

*) Az Alföldnek lakói, kik az angol felekezettel tartottak.

szá kell térnünk. Károly Eduárd és Dermid ki maradának, mint már említettett, a' talán szerencsétlenséggel fenyegető vendégségből, és Edinburgh' tájékának egykissé rémséges megvizsgálásáról barátjaiknak naponként erősödő seregébe tértek vissza. — Ezek a' hatalmas Marquis Tullibardine' eljövetelével rövid időre oly tekintetessékké lettek, hogy kedvező foganattal mérészelhették, a' William erősegtől nem messze táborozó királyi hadi népet megtámadni, Cope' ellenséges Generális' táborával győzedelmesen szembe szálni, Perthet és Dunder t be venni és Edinburgh' elfoglalásául gondolkodni.

Körül belől ezen időtájban kellett Albánia' erőszakos elvitetésének, a' Leithi rév-
ből, történnie. És valóban, azon esetre ha Laird Grange valami, talán kétségbeesés által okozott, felfedezése miatt Albániának valami veszélyt hozótól, talán ötet a' világ' szeme előtt örökké bélyegezőtől, félhetett — egy másik indító oka cselekedetének de alig látszik a' lehetőség' országában lenni! — akkor igen ideje volt, egy oly veszéllyel fenyegető vádolót elnémíttatni. Mert már ősz' kezdetén, még egy nappal a' Cöpen ki vívott diadal előtt *) bement a' vitéz Cameron

*) A' bemenetel 20-ik az ütközet 21-ik szeptemberben történt 1745.

Lochiel, mintegy ezer, nagyobb részént nyolcz lábnyi hosszú kaszákkal fegyverezett, Felföldijeivel Edinburghba, annak találása nélkül, hogy az Igazgatói hivatalra nézve valami változás történt volna meg. Felettébb bihetőleg most még a' tulajdonkénti, de a' város felett helyheztetett fellegvárba vonta magát vissza Laird Grange. Ezen okból, és a' mostantól fogva mindig meg meg ujuló hadi mozgások miatt úgy látszik senki sem is vette észre Albánia' eltávozását; mindenki igyekezett mindenét, mi előtte drága volt, bátorságba tenni; a' ki azért Lady Grangéra emlékezett, a' várban hitte lenni, vagy az atyai jószágokra a' Felföldre futva, vagy más bátorságos óltalomban.

El mellőzzük a' további, igen fényes harczy előmentét a' koronakövetelőnek; mint-hogy e' korban Lady Grange már a' messze fekvő szigeten vala, de meg nem tagadhatjuk magunktól, a' Grange által oly gonoszúl rágalmazott Dermid Glencoénak egy charaktervonását röviden felhozni.

Ezen szerencsés had folytatás alatt ugyan is a' követelő a' hozzá szított Felföldiekkel egy felséges mezei lak' közelébe jutott, melyet a' hajdani Statustitoknak Gróf Stair nemzetségének főlakjánál épített. Mivel pedig ezen Miniszter kezdettől fogva a' Felföldiek-

nek nem csak mint leghalálosabb ellenségök, hanem mint a' glencoei vérfördőnek okozója is tekintetett; tartottak tőle, hogy a' táborban lévő Macdonaldok most, kivált mikor a' vérbosszu szent kötelességnek vétetett, az eldődeiken tett iszonyúságokat azok' üldözőinek utóin meg fognak bosszulni, a' mit, hogy az ellen' elkeserítése még inkább ne ingereltessek, elkerülni kívántak. A' honnan egy hadi tanácsban elvégeztetett, a' stairi örökségi várat kirablástól és felgyútástól védőrizet által bátorságosítani. De alig hallotta ezt meg Dermid Glencoe, a' szintén ott megölt Mac Janak unokája, midőn, Clánjának ötszáz és ötvenével rövid tanakodás után, a' fejedelemtől ezen védőrizet' felállítását magának és magaéinak mint illető díszjogot kívánta ki, sőt, minthogy a' jóváhagyás nem hamar következett, megtagadás' esetére a' maga és embeerei' elmenetelével a' táborból fenyegetődött. Kívánsága azért megállapíttatott, és a' nemes hős nemes rokonaival meg őrzé mostan egy oly férjfiu' örököseinek tulajdonát, kinek parancsára az ő nagyatyjaik és atyjaik ólálkodólag meglepetvén, meggyilkoltattak és a' lángoknak martalékul adattak.

Még egy ideig koronáztatta Károly Eduárd' harci kezdeteit a' kedvező siker; de majd elkezdett szerencsecsillaga homályo-

sodni 's csak azért ragyogottnak látszott, hogy, — Skóczia' függetlenségével együtt, örökre letűnjék. Vagy azért, hogy a' fejedelmi gyengeségből és tapasztalatlanságból Cope' megverését nem használta illően, és általában ott késett, hol győzedelmes dandárjainak gerjesztett felgyúladása csudát fogott tenni, vagy hogy mint ugyan Laird Grangének példája bizonyítani látszék, bizodalmát a' honszeretethen és hűségben leselkedve megcsalták, elég! a' nagy sivatagságon Cullo-dennél a' skót armáda az angol és ennek szövetségzettjei által, a' Cumberlandi Hercegnék II. György fijának vezérlése alatt, egészen megtöretett és semmisítettett *). Károly Eduárd volt egyik az első, ki ezt a' varázsonható szót kiáltá „Menekedjék a' ki tud!” és folytatá szaladását, némelly elöltözések és rémségek alatt, még is, noha egy harmincz ezer font Sterlingből álló jutalom tétetett fejére, a' nagyobbára szűkölködő, hegyi skótoktól ki nem adatva, öt hónapig a' hegyeken és hebridi szigeteken keresztül, míg Franciaországba vergődhetett; a' Felföldiek' maradványa, Eduárd' félenksége miatt felháborodván, a' mindennemű kegyetlenség által, mellyel az ellen győzedelmét fertézteté elrémittetvén, vissza voná magát a' természetből báltoztatott

*) 1746-ik évi April. 16-kán.

sziklafalai közé; Skóczia egészen angol hatalom alá esett, és a' Stuártok' neve elenyészett, ha még az uralkodók' laistromából nem is, de a' történetből.

 Most végre látszik, hogy Laird Grange kártyáját, melyben ő, mindig saját játékát tartván szeme előtt, tettetőleg majd egyik, majd másik felekezetet láttatá, felveté és a' győzedelmestől ámitó ragaszkodásának jutalmát elnyeré. Legalább kitapogató a' tiszteletes pap Jonathán megyéjinek legtapasztaltabbjaitól, az éppen érintett történeti események mellett, hogy Grange nem csak Igazgató még Edinburghban, hanem általában egyik a' leg-hatalmasabb parancsolók közül Skócziaiban, és hogy azért, a' dolgok' mostani állásában, nehezen vitethetik ki valami ellene.

36.

„Ó hölgyszerелем, szeraskép
Borult földi éjben!

Te vagy, mi oly erős, mint szép,

Ha más virad szenyvben.“

Ezen állításnak úgysága, melly az ő jámbor, csaknem nagyon is tűrő indulatjára mély benyomást teve, fájdalom megerősödni látszik. Mert noha mind ő, mind Ruth' jegyese, némelly nekik bizonyosnak rémlő uton,

Dermid Macdonald és néhány másokhoz ezen nemzetségben leveleket juttatni próbálgattak, mindazáltal soha sem mutatkozott abból fogant, sőt, néhány azokból, melyeket Jonathán' pártfogói kereskedőbarátjaikhoz vagy más egyenesen gondolkodó férjfiakhoz tovább adás végett küldöttek, azon kéréssel és intéssel jöttek vissza, őket ilyféle megbízásokkal meg kémélljék és magok is álljanak el hasonló iparkodástól, mivel Laird Grangénak mindenütt szeme és füle van, egyébiránt igazságról most Skócziában gondolkodni sem kell, sőt inkább mindenki, ha csak legtávolabbi gyanujába esik is a' Jakobitákkal, név szerint a' Macdonaldokkal egyetértésnek, vagyonaért, sőt maga és öveinek szabadságokért és életökért reszkessen.

De mi a' férjfiakat el csüggeszthette, az ember szerető Ruthnak indulatjában csaknem ábrándozó lelkesedést gyúlasztott. Ő minduntalan Albániára gondolt; benne egyszersmind a' legmagasabb hölgyiségnek ábrázolatját és a' szánásra legméltóbb áldozatot látta; fel fogadta neki és önmagának, nyugtalanul az ő megszabadításáról gondolkodni, sőt, magát az égtől magától hívé arra meghívottnak; a' mellett a' nagyatyjával tett utazások által a' gondviseelésben hívést, bátorságot és alhatatot sajátított magának, melyek talán csak

ily nemű természetleányinál, csak derék, ha már míveletlen, hegyi vadászok, és sziklahalászokkal való társalkodásban nevedettnél csak erdővel sziklával, fergeteggel és habokkal megbízakodottá lett leánykánál tálaltathatnak. Azért a' mind Jonathántól mind a' neki eljegyzett paptól óhajtott egybekelésre csak azon feltétel alatt adá egyezését, hogy lágy érzésű lelkeknél az ő jó czéljának elérésére egy kis úti költséget gyűjtsenek és neki aztán megengedjék, hogy Albánia' javára maga merészeljen egy próbát.

Rövid időre esküjök után, mikor Jonathan és Ruth' férje egy ideig ismét egyházi kerületjököt kénytettek beutazni, utra indult, csupán egy éltés, de még erős egyházfitól kísértetve, és egy Albánia irta levelkével, mellyet elővigyázatból váljába varrott, el látva, ezt, azon ürügy alatt, egy atyafit akar Skócziában meglátogatni, az ottani ki tétel szerint „minden szigeten is túl“ folytatta, míg nem Glenelybe érkezvén ott szerencsés sors által egy felföldi leányal ismerkedett meg, ki hazájába tudnillik azon vidékre, hol a' Macdonaldok lakozának, akart vissza térni. Sikerült Ruthnak ezt a' vele hasonérzetű leányt czéljának meg nyerni; Letty, éppen oly okos, mint gyors és határozott, magára vállalá, a' Ladytól való levelke mellett, kör-

nyúlállásos szóbeli tudósítást is vinni Dermid Glencoehez vagy egy a' másikkal közletről rokonhoz. Csak ekkor indult a' szeretni való fiatal hölgy vidúlt szívvél vissza, 's örvendezve találkozott ösaze nagyatyjával és férjével. —

37.

„Jó napot, nemes ur legény!
Légyen áldás békesség!
Ide kisasszonyom szegény
Rendelt utoljára még.“

Dermid a' mord sziklatorkulatban nyugodott mint a' sas, mellynek szárnyát egy nyíl bénítá. Minden, a' mi még neki kedves vala, a' hazának szabadsága, oda volt. Albániát soha sem merészelte magaéihoz számolni, és őtet most; ha nem boldognak is, de Edinburgh' várában elrejtve hitte.

Midőn egy reggel, puskával kezében, nem annyira vadat ejteni, mint a' legdurvább kietlenségben maga magát elfeledni, ki mene, egy vastag faderék megől egy serény, magas növésű leány lépven elő, megszólítá: „Téged' kereslek Dermid Macdonald Glencoe, és hozom neked, messze sziklákon és habokon tulnan, — köszöntését a' legszebb Ladynak Skócziában.“

„Eredj a' bolondok' házába, leány!“ — felelé Dermid komoran — „Vagy talán júdásjutalmat akarsz tőlem nyerni kelengynek? Az én szerelmem meg hala —“

„Uram! meg nem hala,“ viszonzá Letty — „noha annyi, mint elevenen eltemettettet; „én — Lady Albánia Grangét — csaknem a' tengerek' végén — Sz. Kilda sziklaszigeten tudom!“ —

Most csakugyan örjültet hitt Dermid maga előtt látni, 's abban megerősödött, mikor a' leány gyors kezekkel bontá le fejéről tekercs haját. De mint elbámult, midőn neki Letty egy öszve gyűrt papírszeletet nyujtván, ő azt kiterjeszté, és most Albániának még ifju korából ismért, kéziratát olvasá: „Dermid Macdonald! Ti mindnyájan a' Macdnald törzsökből! szabadítsatok meg engem'. Már két év olta senyvedek a' legnagyobb nyomoruságban Sz. Kilda sziklán, tulajdon férjemtől oda vettette, Dugald Macdonald' leánya.“ Nehány perczig rémületesen emelé Dermid szemeit a' fellegekre, mintha menykövet szólítna le az égről. „Most tudom már,“ — mondá azután siket hangon — „m'ért nem itta Culloden' pusztája az én véretem is!“ Azután parancsolta Lettynek, az ő om-ladozott várába 's ott kapusnéjához menni és ő reá várni.

Midőn, nem sokára utánazván, Lettytől mindent, mit Ruth reá bízott, meghallott, és mi még neki homályos vala, szorosan kitudakolta, egy kis arany lánczot adott a' leánynak, ezen hozzá adással, mi Lettynek jutalmazóbb vala, mint az ajándék: „Köszönet neked, hű leány! Ruth ki tudta választani követjét. Neked nem szükség halgatást ajánlanom.”

Ezen pillanattól fogva nem ismert Dermid szentebb kötelességet, mint mindent tenni Albánia' ki szabadítására. Clánjának minden tagjához eljárulgata selejtes felföldi köntösben, mind a' vele együtt még számkivetésben és rekesztésben lévőkhöz, mind azokhoz, kiknek, hogy a' még éppen neg nem szelídített hegylakókat lassanként megnyugtassák, javaiknak bírását ismét vissza engedték. Dermid mindnyájoknak mint közös, de igen becsületben járó ügyet is terjeszté elejökbe, törzsök' leányát megszabadítani és bosszulni, 's egyszer'smind Laird Grangétól az Albániától és az ő rokonságától oly gyalázatosan elvett birtokokat ismét vissza ragadni. Oda is vitte nem sokára fáradhatlan buzgósága által a' dolgot, 'kivált hogy Albániának Edinburghból sőtt egész Skócziából eltünése, elhírlelődni kezdett, hogy minden rokonok' öszve szövetkezése által mind a' skót parlament vizgálat

alá vételért sürgettetett, mind egy félre fekvő öbölben sebes hajó készítettett ki'és adott kormányja alá.

Mint intéztettek és vitettek legyen a' törvényes tanácskozások, milly fortélyokkal éltek Laird Grange' részéről, ki sül egyiknek azon kevés írók közül, kik ezen történetről említést tesznek, a' skót egyház' egyik térítőjével közlött megjegyzéséből, hogy az ifju pap, Ruth' férje, feleségével egyetemben, Edinburghba kívántattak ugyan, tanúságot tenni, de azok „az ország' Nagyaitól féltökben nem mertek, mit sem ki mondani“ — valamint azon környűlményből is, hogy az egész per elnyomatott.

38.

„Majd ha a' bíró székén ül,
A' mi rejtekezett, ki sül!“

Egy reggel valami nyolczvan esztendőös, a' külszemvilágtól megfosztatott ősz a' legvénebb és néhány más lakosaival Sz. Kildának a' kiállóba ment; mert a' második arcz jelenté az öregnek, hogy a' regi szigeti Királyoknak ma egy uno'ájok érkeznék meg. Nem sokáig járkálgattak a' parton alá 's fel, midőn magasan kelt vitorlákat láttak meg;

minthogy a' hajózásló a' Macdonaldok' színeit mutatta, a' vak jósnak jövődőlő tehetsége ujolag megbizonyosult. *)

Dermid Macdonald; a' hajó' vészérje, alig várhatta el a' pillanatot, mellyben a' lakikba és ebből a' parta ugorják. A' szigetlakóktól tisztelettel köszöntetvén, azonnal kéré őket, hogy őt a' madarász Fillánhoz vezessék. A' lakosok megfontolólag tekintének egymásra, de halgatva engedének kívánságának. Csak a' jó Ertha volt othon néhány gyermekeivel, 's midőn kiálták, a' kunyhó elébe jött. De midőn Dermid Albániát kérdezte tőle, könnyekre és hangos jajgatásra fakadt, megragadá Dermid' kezét és gyorsan egy sziklafalhoz vezetvén, egy kővel fedett négyszeget mutatott neki, mellynek egyikrészén galyakból kereszt állott, möhhal és silány érczpillangókkal koszorúzva. Kérdezésére meg tudá, hogy a' szegény Lady, ki valahányszor csak lehetett, Ruthtól levelet és mindenféle gyámolítást kapott, mintán so-

*) A' Macdonaldok eredetileg birtokosai és uralkodói voltak a' hebridi szigeteknek, a' honnan magokat így is nevezték: Szigeti Macdonaldok. Apródonként mások vettek ezeken egyenként erőt, p. o. a' Macleodok Sky és Eigg szigetekén. Az utólsón futottak a' Macdonaldok hölgyeikkel és gyermekeikkel, öszvesen kétszáz körül, egy föld alatti barlangba, és abban mindnyájan mag fúlasztattak és el éggettettek a' Macleodoktól.

kaig hiában reménylette a' megszabadulást, egykor vidámon jött vissza a' kunyhóba és, a' mennyire Ertha érthette, jelenté, vele, Ruthtól küldetve, egy az előtt ismeretlen halász találkozott a' parton, 's némelly ajándékkal, azt a' hírt is hozta, hogy szabadtói nem sokára elfognak érkezni. De fájdalom! Albánia azontul napról napra halaványabb és erőtlenebb leve, és, körül belől egy hét előtt, minden gond és ápolgatás mellett tőle és a' szomszédoktól, el hunyt.

„A' hajót“ — mondá a' fentebb említett térítő — „egy az Albánia' elleneitől küldetett ladik rövidebb nton megelőzte; az ő szabadtói megcsalatra láttak magokat reményökben és a' Lalyt — Isten' ostorából, vagy emberi gonoszszágból e, nem tudatik — a' sirban!“

Mi is megtartóztatjuk magunkat, hogy az a' nélkül is elég súlyosan terhelt emberiséget meg nem bizonyított vétekekkel még inkább ne terheljük, arról, a' miben Laird Grange bűnhődhetett, minden ítéllettől. Valyon az öreg vadász valóban megismerte e Allánt, valyon ez Albánia' tömlöcztartójával ugyan azon egy volt e, valyon ezen esetben Allán önbosszuállásból, vagy mivel Edgárt inkább kívánta urának és több hasznót ígért magának tőle, vitte e véghez az öldöklést, valyon

Edgár azt elébb tudta, vagy később vett e arról tudósítást — ki határozhatja el? Hogy fontos, igen fontos indító okoknak kellett lenniök, miért merészle száműzni mintegy az élők' köréből, és száját örökre elnémíttatni Grange oly ravaszúl kiszámolt és oly vakmévön végrehajtott módon nejének, magától ki ki tetszik. Az általa, a' mint a' környületek kívánták, előadott ok, majd hogy Albánia őt a' királyi felekezetnél, majd hogy őtet a' Stuártokhoz szítóknál akarta elárulni, ugy látszik — legalább nem kielégítő. A' kard a' vérfelirással, mint mondják, mintegy husz esztendővel azután, mikor az ujságkivánás megtekintésre unszolt, már az Oskár' koporsójában nem, de a' koporsó maga Laird Edgár Grange' czimerével lepecsételve, találta-tott. Az utolsó követről Albániához sem Ruth, sem valaki más a' Lady' barátjai közül nem tudott semmit.

Sz. Kildán, haboktól körülhullámozva, fekszik Albánia' sziklatemetője, ha nem a' merő bámulásra is, mellyel hódoltatóknak adózik az ember, de bizony szánás' könnyeire méltóan. A' becsületes madarászok és halászok még most is mint valami szentséget mutogatják azt a' ritka látogatóknak, 's annál feljebb tisztelik, mivel tudják, hogy a' szép idegen hölgy a' Macdonaldok' törzsöké-

bül volt, és azért őtet az ő Királyaik' unokájának nevezik. Allítják azt is az ő tulajdonos vonattatások szerint a' csudálatosra, talán azért is, hogy Skócziának fejeér Liliomáról és az általa egykor öntött vérkönnyről hallottak, hogy minden nyáron valami liliom-nemű csudanövény nő fel a' síron veres himszállal, mellynek minden virága két véres könnyet sír.

